

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
STUDIJ: BIBLIOTEKARSTVO

Nikola Radić

**AUDIOVIZUALNI ODJELI I ZBIRKE U NARODNIM
KNJIŽNICAMA: PRIMJER KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA**

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Ivana Hebrang Grgić

Zagreb, 2018.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	3
2. Povijesni razvoj AV odjela u knjižnicama.....	4
2.1. AV odjeli u svijetu.....	4
2.2. AV odjeli u Hrvatskoj.....	5
3. AVME građa u knjižnicama.....	10
3.1. Vrste AVME građe.....	10
3.2. Prostor i oprema.....	14
3.3. Autorska i srodna prava.....	16
4. Knjižnični poslovi na AV odjelima.....	17
4.1. Knjižnični djelatnici.....	17
4.2. Izrada informacijskih pomagala i organizacija programa.....	18
4.3. Digitalizacija AV građe i srodne usluge.....	19
5. Izgradnja fonda AVME zbirki.....	21
6. Knjižnice grada Zagreba.....	23
6.1. Primjeri.....	24
6.2. Posudba građe.....	31
7. Istraživanje godišnjih izvještaja najznačajnijih odjela AVME građe Knjižnica grada Zagreba.....	32
7.1. Svrha i cilj istraživanja.....	32
7.2. Metoda i uzorak istraživanja.....	32
7.3. Obrada i analiza podataka.....	33
7.3.1. Glazbeni odjel i Medioteka Gradske knjižnice.....	33
7.3.2. AVE odjel KGZ – Gradske knjižnice Ante Kovačića, Zaprešić.....	36
7.3.3. AVM odjel KGZ – Knjižnice Tina Ujevića.....	38
7.3.4. Odjel audiovizualne građe i multimedije KGZ – Knjižnice Augusta Cesarca.....	40
7.3.5. Glazbeni odjel KGZ – Knjižnice Dubrava.....	42
7.3.6. AVM odjel KGZ – Knjižnice Silvija Strahimira Kranjčevića.....	44
7.3.7. Analiza posudbe prema vrstama građe.....	46
8. Zaključak.....	49
9. Literatura.....	51

Sažetak
Životopis

1. UVOD

Općom dostupnošću širokopojasnog interneta i razvojem informacijsko komunikacijskih tehnologija učinilo se da glazbena, audiovizualna i multimedijaska građa u bilo kojem obliku više nije luksuz nego nešto do čega se vrlo lako može doći. Korisnici danas imaju pregršt mogućnosti za njihovo posjedovanje i korištenje. Bilo u udobnosti svog doma ili u pokretu zahvaljujući bežičnim mrežama i suvremenim telekomunikacijskim uslugama.

Suvremene knjižnice već više od pedeset godina nude usluge posudbe glazbene, audiovizualne, multimedijalne i elektroničke građe. Te usluge nude i Knjižnice grada Zagreba, mreža od preko četrdeset narodnih knjižnica strateški razmještenih po cijelom gradu. Učlanjenjem u jednu knjižnicu korisnik automatski postaje član svih ostalih knjižnica mreže. U Knjižnicama grada Zagreba trenutno djeluje petnaest glazbenih, audiovizualnih i multimedijalnih odjela. Dalje u radu ćemo koristiti zbirnu kraticu "AVME" za označavanje termina nekadašnje "građe na novim medijima" ili "neknjižne građe". Pojedini dijelovi kratice označavaju sljedeće: "AV" označava audiovizualnu građu odnosno glazbenu (zvučnu) i filmsku građu. "M" označava multimedijalnu (igrice i edukativni softver), a "E" elektroničku građu (članci u bibliografskim bazama, elektroničke knjige i slično). Tiskane muzikalije i notna građa se najčešće spominju u svojem izvornom obliku no vrlo često se ne navode zasebno nego kao sadržaj pojma ove kratice. Prije opisivanja samih odjela i građe važno je napomenuti da se danas još nije postigao konsenzus oko naziva ovih odjela i građe. Većina odjela u Hrvatskoj ima naziv "AV" ili "glazbeni" odjel iako u svojim zbirkama sadrže AVME građu. Tako ćemo analogijom za općeniti naziv odjela u ovome radu koristiti termin "AV odjel," a za termin građe "AVME građa". Odjele koji u svom imenu imaju druge kombinacije poput mediateke, AVE ili AVME odjela predstaviti će se njihovim formalno pravnim nazivom.

Odjeli AVME građe stoga prikupljaju, obrađuju, čuvaju i daju na korištenje sve vrste građe koja je na bilo koji način povezana sa glazbenom i filmskom umjetnošću te računalnom tehnologijom bilo da je riječ o tiskanoj građi ili onoj zapisanoj na medijima različitog formata.¹

---

¹ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 17.

2. POVIJESNI RAZVOJ AV ODJELA U KNJIŽNICAMA

2.1. AV ODJELI U SVIJETU

U samim počecima knjižničnih zbirki "neknjižne" ili "građe na novim medijima", ovi odjeli su sadržavali isključivo zvučnu (glazbenu) građu i tiskane muzikalije (note). Iz tog razloga njihovi su nazivi bili "diskoteke" ili u rijedim slučajevima "fonoteke" a kasnije "glazbeni odjeli".² Razvojem filmske industrije knjižnice počinju prikupljati i audiovizualnu (filmsku) građu. Krajem dvadesetog stoljeća i ekspanzijom digitalnih multimedijalnih zapisa knjižnice prihvaćaju i te vrste građe. Razvojem interneta i osobnih računala u knjižnice postupno dolaze i elektronički dokumenti. U ovom radu ćemo kao što je već spomenuto koristiti termin AV odjeli.

Razvoj i počeci glazbenih zbirki (diskoteka, fonoteka) u narodnim knjižnicama seže u 19. stoljeće kada se razvitkom knjižničarstva intenzivno razvija i glazbeno knjižničarstvo. Razvojem muzikologije i brojnih glazbenih društava, narodne knjižnice u sve većem broju počinju nabavljati muzikalije i drugu građu. Prva takva knjižnica otvorena je 1833. u Peterboroughu u državi New Hampshire, SAD i zove se New York Public Library for the Performing Arts. Danas ona u svojem fondu posjeduje više od 3,500.000 jedinica zvučne, audiovizualne, multimedijalne i elektroničke građe. Današnje američke narodne knjižnice po svojim glazbenim fondovima, vodeće su u svijetu. Prva britanska narodna knjižnica u kojoj su se od samog početka mogle posuditi vokalne i instrumentalne partiture osnovana je u Liverpoolu 1852. godine.³

Razvitkom fonografa i gramofona porasla je svijest o potrebi prikupljanja zvučnih snimki, pa se takva prva ustanova u svijetu pojavljuje u Beču 1899. godine. U kontinentalnoj Europi samostalni se glazbeni odjeli osnivaju uglavnom u 20. st. U Njemačkoj 1904. (Frankfurt), Nizozemskoj 1913. (Amsterdam i Den Haag), i Češkoj 1921. (Prag). Prva javna posudbena diskoteka osnovana je u SAD-u 1913. godine u gradu Saint Paul u Minnesoti. Nakon nje se diskoteke u knjižnicama ubrzano šire diljem SAD-a.⁴

U Europi ekspanzija glazbenih odjela u knjižnicama započinje dvadesetak godina kasnije i to 1930. u Kölnu u Njemačkoj i 1935. u Middlesexu u Britaniji. U skandinavskim zemljama taj trend postiže još višu dimenziju. Uz nabavu novih medija i sadržaja vezanih za glazbu prihvaćaju

² Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 18.

³ Isto. Str. 11-12.

⁴ Isto. Str. 12.

se i nove tehnologije. Danska knjižnica u Odensi otvorila je u svojim prostorima elektronski zvučni studio za svoje korisnike. Taj je studio djelovao na amaterskoj razini ali je bio opremljen tada najnovijom opremom kojom se moglo aranžirati, skladati, revidirati glazbu u tiskanom obliku ili na zvučnim kasetama. Korisnicima je ova usluga ponuđena na besplatno korištenje. Pri tome se pazilo da ni u kojem slučaju ne bi konkurirala profesionalnim studijima. Knjižnica u Odensi u to vrijeme je posjedovala najbogatiju glazbenu zbirku u zemlji s preko 85.000 jedinica gramofonskih ploča, zvučnih kaseti i CD-a. Taj elektronski studio djeluje i danas u novom prostoru i za primjer je svima kako se može osuvremeniti i proširiti ponuda korisničkih knjižničnih usluga. Dobar je primjer knjižničnog poticanja mladih u razvoju talenata. Pogotovo onih pojedinaca koji za to nemaju uvjeta ili financijskih mogućnosti. Knjižnica kao mjesto okupljanja lokalne zajednice trebala bi težiti takvim projektima.⁵

2.2. AV ODJELI U HRVATSKOJ

Do prvog značajnijeg razvoja glazbenog knjižničarstva u hrvatskim narodnim knjižnicama došlo je tek šezdesetih godina 20. st. pod utjecajem novih audiovizualnih medija. Najstarija u Hrvatskoj, ondašnja Diskoteka Gradske knjižnice u Zagrebu, otvorena je 1963. Nakon nje glazbene zbirke otvaraju i druge narodne knjižnice. Osim Glazbenog odjela Gradske knjižnice u Zagrebu koji je i danas ostao po veličini fonda, uslugama i posudbi vodeći u Hrvatskoj, te Knjižnice "Bogdan Ogrizović" također u Zagrebu koja je svoj odjel osnovala odmah nakon, vrijedi spomenuti i knjižnice u Bjelovaru, Osijeku, Vinkovcima i Karlovcu koji su među prvima osnovali svoje diskoteke.⁶

Knjižnica "Petar Preradović" Bjelovar osnovana je 1946. godine na temeljima Kasino-čitaonice čitaoničkog društva koju su utemeljili vojni časnici 1832. godine. Obzirom da je grad Bjelovar utemeljen prvenstveno iz vojnih razloga, njezin je fond bio namijenjen uglavnom časnicima. Nakon Drugog svjetskog rata otvaraju se razni novi odjeli kao i zbirka audiovizualne građe koja sa radom počinje 1965. godine. U početku je posjedovala jedino manju zbirku gramofonskih ploča. Danas se Knjižnica prostire na 1.330 kvadrata na dvije lokacije u središtu

---

⁵ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 13-14.

⁶ Isto. Str. 14.

grada.⁷ U godišnjem izvješću za 2017. godinu u svom fondu ima 9.083 jedinica AV građe sa posudbom preko 3.000 CD-a, 313 CD-ROM-a i preko 11.000 videokaseta i DVD-a.⁸

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek osnovana je 1843. godine kao "Ilirska čitaonica". Ona je promicala kulturna događanja, inicirala ideje, izdavala prigodne publikacije. Zbog političkih previranja često se prekidao rad i često je mijenjala ime. Današnja Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek osnovana je iza Drugog svjetskog rata, 1949. godine. 1961. godine, uvođenjem Obveznog primjerka postavljeni su temelji njenoj znanstvenoj funkciji javne općeznanstvene knjižnice te se razvija u jednu od najznačajnijih javnih narodnih i znanstvenih knjižnica. Tijekom vremena otvaraju se i drugi odjeli u sklopu knjižnice, poput dječjeg, te jedne od prvih diskoteka sa zbirkom gramofonskih ploča. Nakon Domovinskog rata, 2006. godine otvoren je i novi odjel Mediateke koji se pripremao više godina. Odjel je obogaćen suvremenim medijima poput CD-a, DVD-a, CD-ROM-ova i drugih te je namijenjen korisnicima Knjižnice.⁹

U 2017. godini AV odjel ima 4.458 primjeraka DVD-a, 10.277 CD-a, 1.352 CD-ROM-a, 59 Blu-ray izdanja i 43 zvučna uređaja. Od neknjižne građe u posebnim zbirkama u Austrijskoj čitaonici nalazi se 319 jedinica AV građe, Američki kutak broji 123 jedinice AV građe, a Mediateka broji ukupno 12.575 jedinica građe. Kod Obveznog primjerka Knjižnica je u posjedu 10.594 jedinica neknjižne građe.¹⁰

Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci osnovana je kao Vinkovačka čitaonica 1875. godine kao preteča današnjoj Knjižnici u sastavu kavane "Zum Keiser von Österreich", a osnovali su je tadašnji ugledni građani Vinkovaca. Kroz povijest često je mijenjala lokacije i bila zatvarana. Nakon Drugog svjetskog rata dobiva današnji naziv te postaje matična knjižnica za narodne, školske i specijalne knjižnice općina Vinkovci i Županja. U 1960-im godinama otvaraju se novi odjeli, pa tako i Diskoteka 1964. godine. Do 1991. godine u svom fondu posjeduje 365 dijafilmova i 523 gramofonske ploče sa ozbiljnom glazbom. U Domovinskom ratu teško je stradala i potpuno izgorjela kao i njezin cjelokupni fond. Ubrzo je obnovljena dok je rat još bio u tijeku, te akcijom "Poklonimo knjigu" prikupljeno je 50.000 svezaka knjiga i časopisa.¹¹

⁷ Narodna knjižnica "Petar Preradović" Bjelovar. Povijest [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: http://www.knjiznica-bjelovar.hr/index.php/o_nama/povijest/

⁸ Isto. Izvješće o radu za 2017. godinu [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: http://www.knjiznica-bjelovar.hr/dokumenti/IZVJE%C5%A0%C4%86E_O_RADU_2017.pdf

⁹ Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek. Povijest [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/povijest-knjiznice-2/>

¹⁰ Isto. Godišnje izvješće za 2017. godinu [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <https://www.gskos.unios.hr/wp-content/uploads/2018/11/gigisko2017-final.pdf>

¹¹ Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci. Povijest [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <http://knjiznice.nsk.hr/vinkovci/o-knjiznici-2/povijest/>

Akcija prikupljanja audiovizualne građe trajala je nešto dulje te se uspjelo prikupiti 175 CD-ROM-ova i 120 videokaseta prije nego što je posudba ponovno krenula 1997. godine. U 2013. godini multimedijalni odjel je brojao 3.945 jedinica AVME građe. Svake godine obnavlja svoju multimedijalnu zbirku kupnjom barem oko 600 novih naslova te vrste građe tako da ona svake godine postaje sve veća i bogatija, a korisnici zadovoljniji.¹²

Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac osnovana je 1838. godine kao "Ilirsko čitanja društvo". Zbog strateškog položaja grada Karlovca, jedna je od najznačajnijih kulturnih ustanova u gradu. Iz fonda ilirske knjižnice danas je sačuvano 180 svezaka uglavnom povijesne i zemljopisne tematike, te nešto lijepje književnosti. Od 1910. godine naziva se "Gradska knjižnica". Nakon Drugog svjetskog rata djelatnost knjižnice se ponovno pokreće i širi. Osnivaju se odjeli za djecu i omladinu i jedna od prvih diskoteka u Hrvatskoj. Osnovana je 1965. godine.¹³ Odjel audiovizualne građe, kako se danas zove, nudi bogatu zbirku koja u 2017. godini broji 11.713 jedinica zvučne građe, 2.566 jedinica vizualne građe i 320 jedinica elektroničke građe. Knjižnica također organizira i redovne aktivnosti i događanja na Odjelu audiovizualne građe kao što su slušaonice, radionice, izložbe, suradnje sa kulturnim ustanovama, koncerti, priredbe i sl.¹⁴ Na AV odjelu nalazi se i povećana zbirka gramofonskih ploča, njih 4.600 jedinica koja se ne posuđuje već je na korištenje svojim korisnicima dostupna samo u prostoru Knjižnice.¹⁵

Pojačani trend otvaranja AV odjela i zbirki u Knjižnicama grada Zagreba odvija se krajem 1980-ih ekspanzijom novih medija (audio i video kasete, CD, DVD) te nakon Domovinskog rata. Knjižnica "Ante Kovačić" u Zaprešiću, koja djeluje u sklopu Knjižnica grada Zagreba, još od 1986. prikuplja građu i izgrađuje vlastitu glazbenu i filmsku zbirku, a koja od 1998. godine djeluje kao zaseban glazbeni odjel. Slijedeća knjižnica u sklopu KGZ-a koja je osnovala svoju audiovizualnu zbirku je Knjižnica Ivane Brlić Mažuranić u zagrebačkom Folnegovićevoj naselju (1991.). Nakon toga slijede Knjižnica Tina Ujevića, na zagrebačkoj Trešnjevci (1993.), Gradska knjižnica Zadar (1999.), te nekoliko zagrebačkih narodnih knjižnica također u sklopu KGZ-a. Knjižnica Augusta

---

¹² Lugić, Vedrana; Dubravka Katić. Stručna obrada neknjižne građe u Gradskoj knjižnici i čitaonici Vinkovci. // Knjižnice u procjepu: zbornik radova. / uredila Dunja Holcer. Sisak : Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2014., Str. 195 – 200.

¹³ Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac. Povijest knjižnice [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <http://www.gkka.hr/povijest-knjiznice/>

¹⁴ Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac. Godišnje izvješće za 2017. godinu [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <http://www.gkka.hr/wp-content/uploads/2018/03/IZVJE%C5%A0%C4%86E-ZA-2017.-GKKA-kona%C4%8Dno-s-potpisom.pdf>

¹⁵ Isto. Odjel audiovizualne građe. [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <http://www.gkka.hr/glazbeni-odjel/>

Cesarca na Maksimirskim Ravnicama (2000.), Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića na Peščenici (2003.), Knjižnica Dubrava (2006.), ali i mnoge druge nakon 2006. godine.¹⁶

Osim narodnih knjižnica koje su otvorene javnosti, postoje i mnoge druge kulturne institucije koje posjeduju glazbene zbirke, uglavnom zatvorenog tipa i specijalne namijene, a o njima se jako malo zna i često su zaboravljene. S obzirom da počinju djelovati tek početkom 19. stoljeća kao posljedica općeg trenda specijalizacije znanstvene i kulturne djelatnosti na niz odvojenih područja, kao i razvoja glazbenog života, spomenut ćemo one najznačajnije.

Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske "Lado" s prikupljanjem zbirke počinje još 1949. godine. Glazbena zbirka nastala je za potrebe umjetničkog djelovanja ansambla. Uključuje raznobrojne unikate koreografija i aranžmana tradicijske glazbe i plesa Hrvatske i ostalih južnoslavenskih zemalja. Zatvorena je za vanjske korisnike.¹⁷

Dječji pjevački zbor "Zagrebački mališani" zbirku prikuplja od 1979. godine od kada i djeluje. Svojim edukativno-pedagoškim radom s predškolskom i školskom djecom ostavio je značajan trag u dječjoj glazbenoj kulturi i diskografiji. Zavidan glazbeni fond je međutim zatvoren za vanjske korisnike.¹⁸

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Arhiv s prikupljanjem građe počinje 1867. godine. Među najznačajnijim u zbirci su negativni snimaka violina F. Kresnika., zatim liturgijske knjige s notnim zapisima, djelomično ili cjelovito sačuvane, rijedak primjerak zapisa pučkih plesova u violinskoj tabulaturi iz 1625c. Novija je zbirka muzikološke građe F. Kuhača, građa za Biografski i muzikografski slovník, rukopisna Zbirka 464 narodnih popjevaka i dr. Usluga je otvorena za sve zainteresirane.¹⁹

Hrvatska naklada zvuka i slike "Croatia Records" je zbirka gramofonskih ploča i magnetofonskih vrpca iz 1947. godine, notnih tiskovina od 1970. godine, zvučnih kaseti od 1975. godine, videokaseta od 1983. godine, te CD-a od 1990. godine. U općem glazbenim fondu zbirka sadrži vlastita izdanja, uključujući licencijske zapise hrvatskih umjetnika izdanih na gramofonskim pločama, te izdanja rađena za druge izdavače. Od svakog izdanja čuva se po jedan primjerak. Prikupljeni su i stari zvučni zapisi o zagrebačkoj operi, opereti, drami i zabavnoj glazbi

¹⁶ Cej, V.; Grašić-Kvesić, T.; Silić, T. Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa : istraživanje učestalosti korištenja. // Vjesnik Bibliotekara Hrvatske. 56, 4(2013), Str. 149.

¹⁷ Juričić, Vedrana. Vodič kroz glazbene knjižnice i zbirke Zagreba. Zagreb : Hrvatsko muzikološko društvo : Hrvatsko bibliotekarsko društvo : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti : Odsjek za povijest hrvatske glazbe, 1997. Str. 21.

¹⁸ Isto. Str. 24.

¹⁹ Isto. Str. 37.

od 1900 – 1960. Građa se koristi samo za potrebe osnovne nakladničke djelatnosti i zatvorena je za vanjske korisnike.²⁰

Hrvatski državni arhiv s prikupljanjem građe počinje 1870. godine, sadrži između ostaloga rukopisne zbirke hrvatskih duhovnih i pučkih pjesama iz Jarovice kod Bratislave (181 snimak), razne osobne fondove skladbi, notne autografe, pjesmarice, pojedinačne skladbe, muzikalije hrvatskih skladatelja. jedna od zanimljivijih je zbirka voštanih ploča s folklornim zapisima M. Gavazzija (1895 – 1992).²¹

Hrvatski glazbeni zavod (HGZ) ima Glazbenu knjižnicu i zbirku arhivske građe. HGZ je osnovan 1827. godine u Zagrebu kao društvo ljubitelja glazbe. Iste je godine osnovana zbirka muzikalija za potrebe društva. U arhivu se nalazi i vrijedna građa glazbenog života Zagreba i Hrvatske. U općem glazbenom fondu nalazi se 228 zvučnih dokumenata, što gramofonskih ploča, kasete, kompaktnih diskova i videokasete, te razne zasebne zbirke i ostavštine notne građe tiskanih još u 18. st. što danas predstavlja jednu od najznačajnijih vrijednosti knjižnice.²²

Hrvatsko narodno kazalište s početkom prikupljanja glazbene zbirke počinje 1870. godine, a prema popisu iz te godine fond muzikalija sadržavao je 2724 jedinice građe (partitura i dionica). Izrada najnovijeg popisa je još u tijeku.²³

Hrvatska radio-televizija (HRT) – Glazbena proizvodnja - s početkom rada zbirke i prikupljanjem građe počinje 1945. godine čiji se materijal prikuplja za potrebe izvođačkih ansambala HRT-a. Jedna je od najbogatijih u Hrvatskoj i posjeduje veliki broj originalnih rukopisa, posebno zabavne glazbe. Sadrži 20.500 tiskanih nota i rukopisa.²⁴ Hrvatska televizija (HTV) čuva i prikuplja AV građu za potrebe proizvodnje i programa HTV-a. Filmska građa se prikuplja od 1956. godine, a video dokumenti od 1963. godine. Zvučnih dokumenata na raznim medijima preko 4.000, video dokumenata na videokasetama 769, od čega je većinom zabavna pop muzika, klasična i narodna muzika. Također posjeduje i veliki broj filmova sa narodnom muzikom, zabavnom i ozbiljnom klasičnom glazbom. U informacijskoj i dokumentarnoj službi nalazi se i baza podataka "Kultura" o vijestima iz glazbenog života, koja sadrži 1334 dokumenta (572 video i 762 filmska).²⁵ Hrvatski radio (HR) ima glazbenu zbirku formiranu osnutkom HR-a 1926. godine za potrebe

²⁰ Juričić, Vedrana. Vodič kroz glazbene knjižnice i zbirke Zagreba. Zagreb : Hrvatsko muzikološko društvo : Hrvatsko bibliotekarsko društvo : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti : Odsjek za povijest hrvatske glazbe, 1997. Str. 46.

²¹ Isto. Str. 51.

²² Isto. Str. 54-55.

²³ Isto. Str. 63.

²⁴ Isto. Str. 48.

²⁵ Isto. Str. 49.

njegova programa. Početni fond sastojao se isključivo od gramofonskih ploča, da bi se 1950-ih godina prihvatila nova tehnologija presnimavanja na magnetofonske vrpce. Posljednjih se godina nove snimke nabavljaju gotovo isključivo na CD-u. Osim standardnih snimki koje se emitiraju u redovnom programu, dio fonodokumenata čine dokumentarne snimke, od kojih su neke izuzetno važne za hrvatsku kulturnu baštinu.²⁶

Nacionalna i sveučilišna knjižnica s radom zbirke muzikalija počinje 1942. godine izdvajanjem nota iz ostalog knjižničnog fonda u kojem su ostale knjige o glazbi. Od 1965. uvodi se obavezno dostavljanje gramofonskih ploča, od 1973. zvučnih kaseti, a danas i CD-a i DVD-a. Zbirka je opremljena kabinama za slušanje, čitaonicom, online pretraživanjem i povezivanjem sa svjetskim bazama podataka. U općem glazbenom fondu se nalazi više od 30.000 zvučnih dokumenata, što gramofonskih ploča, kaseti, CD-a. Dostupna je za sve korisnike.²⁷

Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu Klavirski odjel je sa prikupljanjem zbirke započeo 1972. godine i sadrži 584 zvučnih dokumenata pretežito gramofonskih ploča. Bogata je naslovima na temu glazbe za klavir, klavirske interpretacije i metodike nastave klavira. Zatvorena je za vanjske korisnike. Zatim je tu Knjižnica Muzičke akademije koja je osnovana još 1921. g. kada i počinje sa prikupljanjem zbirke koja sadrži 3290 zvučnih dokumenata pretežito gramofonskih ploča, ali nešto i kaseti i kompaktnih diskova. Uglavnom je predviđena za posebne kategorije korisnika, profesora i studenata, te profesionalnih glazbenika i muzikologa.²⁸

3. AVME GRAĐA U KNJIŽNICAMA

3.1. VRSTE AVME GRAĐE

Knjižnice u 21. stoljeću velikom su većinom postale hibridne. U današnje je vrijeme nemoguće korisnicima nuditi relevantne i recentne informacije a oslanjati se isključivo na tiskane i mjesno dostupne publikacije. Više se ne može ignorirati sveopća prisutnost interneta i mnogobrojnih mrežnih servisa te dostupnost brojnih i raznovrsnih informacija i dezinformacija. Upravo iz tog razloga knjižnice sve više svojim korisnicima nude pristup brojnim bibliografskim

²⁶ Juričić, Vedrana. Vodič kroz glazbene knjižnice i zbirke Zagreba. Zagreb : Hrvatsko muzikološko društvo : Hrvatsko bibliotekarsko društvo : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti : Odsjek za povijest hrvatske glazbe, 1997. Str. 50.

²⁷ Isto. Str. 86.

²⁸ Isto. Str. 83.

bazama podataka, repozitorijima, portalima i slično. Osiguravanje pristupa daljinski dostupnim izvorima relevantnih informacija postaje jedna od osnovnih usluga u knjižnicama. Neki se od tih izvora zasnivaju na pravilima otvorenog pristupa (Open Access²⁹) ali nažalost, mnogima od njih pristup je moguć jedino uz plaćanje visokih cijena pretplata. U određenim slučajevima te skupe pretplate poprilično opterećuju knjižnični proračun. Mnoge su se knjižnice odlučile implementirati i usluge posudbe elektroničkih knjiga. Bilo putem vlastitih softverskih rješenja bilo putem gotovih komercijalnih platformi. Raznih agregatora elektroničkih knjiga u današnje vrijeme ne manjka. Iz tog je razloga potrebno pomno odabrati postojeću ili razviti vlastitu platformu koja će moći baratati što većim brojem različitih formata e-knjiga kao i njihovim mnogobrojnim zaštitama (DRM - Digital Rights Management). Izuzetno je važno da te platforme posjeduju kvalitetno izrađen modul za nabavu i posudbu elektroničkih knjiga. Uz navedene daljinski dostupne izvore informacija knjižnice već desetljećima nabavljaju mjesno dostupnu AVME građu. Kada govorimo o vrstama mjesno dostupne AVME građe u knjižnicama podrazumijevamo zvučnu, audiovizualnu, elektroničku i multimedijalnu građu. Knjižničari hibridnih knjižnica trebaju biti svjesni činjenice da golemi potencijal takve građe leži u njihovoj polivalentnosti. Postoje skupine korisnika poput slijepih i slabovidnih osoba koje se ne mogu služiti tiskanom građom. Stoga se zvučne i Daisy knjige sve češće uvrštavaju u knjižnične zbirke AV odjela. Narodne knjižnice uz svoju obrazovnu zadaću trebaju poticati osobni kreativni razvoj, promicati svijest o kulturnom nasljeđu, uvažavati umjetnost, kao i osigurati pristup kulturnim izvedbama svih izvođačkih umjetnosti. Mnogi korisnici uz čitanje knjiga vole poslušati dobru glazbu ili pogledati kvalitetan film. Iz svih ovih razloga knjižnice trebaju osiguravati pristup novim medijima.³⁰

Kod AVME građe treba razlikovati četiri vrste građe. To su:

1. *Glazbena (zvučna, audio) građa* - građa koju možemo razumjeti slušanjem (zvučne snimke, radio emisije i slično).
2. *Audiovizualna građa* - građa koja u uporabu ulazi nakon Drugog svjetskog rata a prema IFLA-inim definicijama iz smjernica za AVME građu odnosi se na „svaku snimku zvuka i/ili pokretne i/ili nepokretne slike“³¹ a u konsolidiranom izdanju ISBD-a audiovizualna građa je definirana kao "jedinica građe na mediju koji objedinjuje zvuk s vizualnim prikazom, na

²⁹ Hebrang Grgić, I. Časopisi i znanstvena komunikacija. Zagreb : Naklada Ljevak, 2016. Str. 240.

³⁰ Royan, B.; Cremer, M.; et ali. Smjernice za audiovizualnu i multimedijisku građu u knjižnicama i drugim ustanovama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. Str. 8-9.

³¹ Isto. Str. 9

primjer, film ili videosnimka sa zvučnim zapisom ili prezentacija dijapozitiva sinkronizirana zvučnom vrpcom³². Pod ovim definicijama najčešće podrazumijevamo građu koju možemo razumjeti istovremenim slušanjem i gledanjem zabilježenog materijala (filmovi, TV emisije i slično). Ova se novija definicija mnogo preciznije odnosi na naše današnje poimanje audiovizualne građe.

3. *Multimedijalna građa* - građa koja zaokupljuje više ljudskih osjetila te sadržava više audiovizualnih izričaja kao što su zvuk, slika tekst, animacija i slično. Multimedijalna građa može biti i interaktivno osmišljena na način da korisnik kontrolira slijed njezina izvođenja. Video igre i igre za konzole su također oblik multimedijalne građe. Sve su više zastupljene u narodnim knjižnicama pogotovo na dječjim odjelima. Multimedijalna građa se često koristi kao sredstvo za učenje, a nastavni je materijal u interaktivnoj formi zabavniji i zanimljiviji. U knjižnicama se mogu također pronaći multimedijalne enciklopedije i rječnici. Bilo kao zasebne jedinice građe ili kao prilozi knjigama za učenje stranih jezika.³³ Često su audiovizualna djela sastavni dijelovi multimedijalne građe. Ipak se multimedija uglavnom drži posebnom vrstom građe.
4. *Elektronička građa* – Može biti lokalno (pohranjena na CD-ROM, DVD-ROM, Hard Disk, USB medijima) ili daljinski dostupna zahvaljujući sveprisutnosti interneta. Riječ je o digitalnoj građi koja je namijenjena uporabi na računalima. Takva građa zahtjeva uporabu računalnih vanjskih uređaja poput čitača CD/DVD-ROM-ova³⁴ ali može biti pohranjena i na udaljenim poslužiteljima koji zahtijevaju autorizirani pristup uz pretplatu ili temeljenih na načelima slobodnog pristupa (Open Access³⁵). Ovi slučajevi su najčešći kod znanstvenih članaka u recenziranih časopisima online bibliografskih baza podataka.

Što se tiče nositelja AVME građe, oni su često mijenjali oblike i od analognih postali gotovo u pravilu digitalni. U početku su većinom bili mehanički da bi vremenom prešli na magnetne i fotokemijske a u današnje vrijeme su najčešće polikarbonatni. Kao što je već navedeno,

---

³² ISBD : Međunarodni standardni bibliografski opis / preporučila Skupina za pregled ISBD-a ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela i predgovor napisala Ana Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014. Str. 299.

³³ Štefančić, Silko. Knjižnica za mlade na multimedijalan način. // Knjižnica i mediji: zbornik. / priredili Ranka Javor...[et al.]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2006. Str. 33.

³⁴ Klarin, Sofija. Definicije i nazivlje elektroničke građe: s pregledom nazivlja u Vjesniku bibliotekara Hrvatske. // Vjesnik Bibliotekara Hrvatske. 50, 4(2007), Str. 31.

³⁵ Hebrang Grgić, I. Časopisi i znanstvena komunikacija. Zagreb : Naklada Ljevak, 2016. Str. 240.

osim tiskane glazbene građe kao što su, knjige i časopisi o glazbi, muzikalije (notna građa), koncertni programi i sl., postoje brojni audiovizualni i auditivni nositelji glazbe, npr:

1. *Gramofonska ploča*: ploča okruglog oblika od plastike ili nekog drugog materijala, patentirana 1887. godine od E. Berlinera, koji je prvi počeo snimati zvučne titraje na ploče od smolaste mase. Godine 1948. pojavljuju se long play ploče (LP), ali tek 1957. godine se pojavljuju u kvalitetnijem izdanju sa većim brojem okretaja u minuti. Tada se također pojavljuju i kvalitetniji uređaji za reprodukciju. Zvučni zapisi se i danas još ponekad objavljuju na gramofonskim pločama, te se još uvijek nalaze kao predmet kataložne obrade S (single), EP (extended play), MC (micro-compact), LP (long-play) i maxi-single.³⁶
2. *Kompaktna zvučna ploča*: na europskom tržištu prvi put se javlja 1983. Može biti nositelj zvuka (CD-audio), slike i zvuka (CD-video) ili informacija (CD-ROM) zapisanih digitalnim načinom koje se reproduciraju laserskom tehnologijom.³⁷
3. *DVD (digitalni višenamjenski disk)*: velikog je kapaciteta pohrane podataka koji može pohraniti softver, tekst, zvuk, sliku i itd. Višenamjenski je iz razloga jer može biti predviđen za jednokratno snimanje od krajnjeg korisnika, ali isto tako pojavljuje se u varijanti za višekratno snimanje. Također dolazi i u varijanti gdje je sadržaj već određen pri njegovoj izradi.³⁸
4. *Mini Disc (MD)*: ubraja se u novi red Sonyjevih proizvoda iz 1992. To je ploča promjera 64 mm, potreban je poseban uređaj za reprodukciju zvuka digitalne kvalitete koji traje 74 min.³⁹
5. *Blu-Ray Disk (BD)*: optički je disk dizajniran da može pohraniti veliku količinu podataka, a na kojem se također može snimati, presnimavati i pregledavati video sadržaji u vrlo visokoj rezoluciji. Njegova pohrana je također više od pet puta veća nego kod običnog DVD-a. Tehnika korištenja lasera u njegovom slučaju omogućava preciznije zapisivanje podataka tako koristeći puno manje mjesta nego na bilo kojem drugom disku dok veličina diska ostaje nepromijenjena, zato je tu i veća količina podataka koju može pohraniti u kombinaciji sa naprednim video i audio kodiranjem za puno bolji doživljaj slike i zvuka.⁴⁰

³⁶ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 24.

³⁷ Isto. Str. 25.

³⁸ Royan, B.; Cremer, M.; et al. Smjernice za audiovizualnu i multimedijisku građu u knjižnicama i drugim ustanovama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. Str. 22.

³⁹ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 26.

⁴⁰ Blue-ray.com [citirano: 2018-11-26]. Dostupno na: <https://www.blue-ray.com/info/>

Kod sustava za reprodukciju sa *magnetofonskom vrpcom*⁴¹ karakteristično je što se mogu brisati i ponovno snimati. Radi se o plastičnoj vrpici presvučenoj sa magnetskim materijalom. Razlikujemo:

1. *Zvučna kaset*: magnetofonska vrpca sa analognim zapisom zvuka, trajno zatvoren u kutiji, a sastoji se od koluta za namatanje i odmatanje.
2. *Digitalna kompaktna kaset* (DCC): ubraja se u nova dostignuća digitalne audio tehnologije. Trajanje zapisa varira od 46, 60 ili 120 minuta na svakoj strani kasete. Mogućnosti takve tehnologije je bilo da se može lako pretražiti dijelove snimke, te upisivanje naslova skladbi.
3. *Magnetoskopska vrpca*⁴²: nazivana i *master-vrpca* ili *finalna vrpca*, je uređaj na kojoj se pri elektroničkoj montaži presnimavaju slika i ton sa radnih vrpici.

Donedavno smo se susretali se *audiokasetama*, *videokasetama* i *gramofonskim pločama* koje su danas zastarjele, kao i njihovi uređaji za reprodukciju. *Kompaktni disk (CD)* danas u potpunosti zamjenjuje audiokasetu (MC) i gramofonsku ploču (LP). CD je u knjižnicama u potpunosti preuzeo ulogu nositelja glazbene građe. Način na koji je CD preuzeo ulogu nositelja glazbene građe, tako su DVD i BD preuzeli ulogu nositelja video građe, ali i multimedije. U početku su bili vrlo skupi, ali danas ih se može naći po vrlo povoljnim cijenama.

3.2. PROSTOR I OPREMA

Uvođenjem glazbene i audiovizualne građe u narodne knjižnice postavila se potreba za uređenjem zasebnog organizacijskog prostora u kojem bi glazbeni ili audiovizualni odjel djelovao zbog svoje specifične djelatnosti. Naravno da to nije uvijek bilo moguće ostvariti, ali nije ni uvijek bilo potrebno. Zbirke mogu biti smještene u već postojeći odjel u knjižnici ili interpolirane u zajednički prostor iako će tada korisnici biti zakinuti za komforan i nesmetan odabir željenog naslova radi nemogućnosti pregledavanja ili preslušavanja njihovog sadržaja. Odluči li se knjižnica dati građu na korištenje u slobodnom pristupu, a zbog prostornih ograničenja nije moguće izdvojiti zasebni prostor, najprihvatljivije je građu raspodijeliti prema namjeni za određene korisničke skupine. AVME građa namijenjena odraslim korisnicima može se interpolirati unutar Odjela za odrasle gdje je nadohvat korisnicima, ali i knjižničnom osoblju koji

⁴¹ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 26.

⁴² Leksikon radija i televizije [citirano: 2018-11-26]. Dostupno na: <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/pretraga/>

ih mogu savjetovati o građi. Također, građa namijenjena djeci i mladima, može se smjestiti u prostor Odjela za djecu i mlade. Na taj se način može riješiti i problem nedostatka djelatnika.

Kako bi građu sačuvali od mehaničkog oštećivanja, neke knjižnice u slobodan pristup postavljaju samo prazne spremnice, a građu pohranjuju u zatvoreni namještaj što na kraju rezultira boljom očuvanošću, a opet i boljom dostupnošću jer korisnici onda mogu na najbolji način razgledati ponudu, pročitati sadržaj sa spremnice i tako se sigurnije odlučiti na posudbu. Za pohranjivanje građe koja nije u slobodnom pristupu sugerira se upotreba ladica koje bi trebale biti opremljene držačima ili utorima za vertikalno fiksiranje građe, a za slobodan pristup praznim spremnicama mogu se koristiti vrtuljci i police posebno izrađene s obzirom da se radi o građi manjih dimenzija od knjiga kako bi se spriječila razna oštećenja. Slično kao trgovinama s CD/DVD građom. U svakom slučaju, suvremeno bi organizirani glazbeni ili AV odjel trebao posjedovati izdvojen prostor za preslušavanje i pregledavanje građe kao i posjedovati kvalitetnu opreme za reprodukciju iste. U današnje vrijeme svaki novi digitalni medij koji se pojavi na tržištu zahtjeva svoju opremu za reprodukciju. Zbog visokih troškova nabave mnogi takvu opremu ne mogu nabaviti.⁴³ Gramofonske ploče i gramofoni, video kasete i videorekorderi te čitači videokaseta su stvar prošlosti, ali jednako tako u prošlost odlaze i CD/DVD čitači. Prelazi se na nove vrste i oblike reproduktora zvuka i slike što knjižnicama iziskuje dodatan napor i troškove u nabavljanju tih uređaja.

Jednostavnije i povoljnije rješenje toga problema je snažnije multimedijalno opremljeno računalo koje je sposobno reproducirati audio i video građu visoke razlučivosti najrazličitijih formata i nositelja. Putem dobre grafičke te zvučne kartice, većeg ekrana i HI-FI slušalica moguće je preslušavati i pregledavati građu u svoj svojoj kvaliteti. Stoga bi knjižnica koja želi posjedovati AV odjel ili zbirku te biti u korak s tehnologijom trebala u svojem prostoru imati nekoliko takvih računala namijenjenih korisnicima. Pošto se ta računala koriste isključivo putem slušalica riješen je i potencijalni problem remećenja rada i mira drugih korisnika knjižnice ali i knjižničnog osoblja. Broj računala za reprodukciju građe trebao bi biti prilagođen kako prostornom kapacitetu odjela tako i veličini fonda i broju članstva. Za djecu i omladinu u mnogim knjižnicama mreže KGZ-a, AVM sadržaji smješteni su u prostorima dječjih odjela gdje su pod nadzorom dječjeg informatora. U Knjižnicama grada Zagreba dvije su knjižnice opremljene i RFID⁴⁴ tehnologijom, a to su

⁴³ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 32-38.

⁴⁴ Cej, V.; Giunio, K.; Silić, T. RFID tehnologija u Knjižnicama grada Zagreba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 56, 3(2013), Str. 154 – 159.

Knjižnica Augusta Cesarca u Šubićevoj koja je prva počela primjenjivati tu tehnologiju u KGZ-u i Knjižnica Jelkovec. Ostale knjižnice mreže KGZ-a koriste tradicionalnu tehnologiju koja se zasniva na očitavanju naljepnica s barkodom. Ove dvije RFID knjižnice osim na posudbenom pultu koji je opremljen RFID pločama pomoću koje se građa zadužuje i razdužuje, opremljene su i RFID uređajima za samozaduživanje i samorazduživanje te RFID uređajem za kodiranje i dekodiranje sustava, a nalazi se u Odjelu nabave i obrade. Na svu knjižničnu građu nalijepljene su RFID naljepnice u kojima se nalazi čip s memorijom i antenom. U toj memoriji se pohranjuju podaci o jedinici građe kao što su identifikacijski i inventarni broj te podaci o signaturi, statusu posudbe i statusu zaštite protiv krađe. Sve to omogućava da se na posudbenom pultu, u uređajima za samozaduživanje i samorazduživanje i uređaju za pročišćivanje fonda bežično putem radio valova određenih frekvencija trenutačno očitava više jedinica građe. Bilo za zaduživanje ili za razduživanje te za postavljanje zaštite koju očitavaju zaštitna RFID vrata na izlazu iz knjižnice. RFID verzija knjižničnog softvera ZaKi identificira građu na računalu, dohvaća bazu podataka o dokumentima i članstvu i na taj način zadužuje željenu građu na korisnikov identifikacijski članski broj. Obrada i manipulacija AVME građom od ove opreme ima nemjerljive koristi. RFID omogućava da se sav fond knjižnice nalazi u slobodnom pristupu. Također, velika prednost te tehnologije je u čestim slučajevima kada se manipulira AVME građom koja u jednoj spremnici sadrži više jedinica građe.

3.3. AUTORSKA I SRODNA PRAVA

Za kolektivno ostvarivanje autorskih i izvođačkih prava na glazbena djela u Hrvatskoj se brine Hrvatsko društvo skladatelja (HDS-ZAMP). "Autor glazbenog djela jest osoba koja je djelo skladala, pa se uz djelo mora navesti autorovo ime, a bez njegovog znanja i dopuštenja ne smije se mijenjati. Kada se djelo želi koristiti, mora se sklopiti ugovor o izvedbi, javnom prenošenju ili emitiranju, odnosno stavljanje na raspolaganje javnosti, a autor ima pravo na naknadu".⁴⁵

Glazbena djela često su izvođena u prostorima knjižnica kao dio animacijske aktivnosti i posebnog programa koje se često provode (npr. Mjesec hrvatske knjige, Knjižnica širom otvorenih vrata i sl.). Knjižnice također prikupljaju, obrađuju i daju na korištenje mnoga glazbena djela

---

⁴⁵ Horvat, Aleksandra; Danijela Živković. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2009. Str. 79 – 80.

snimljena na nosaču zvuka, poput gramofonske ploče, kasete ili u novije vrijeme na CD-u i DVD-u. Ograničenje autorskih prava ne odnosi se na notna izdanja, dakle knjižnice bi ih smjele samo posuđivati, ali ne i reproducirati na bilo koji način. Korisnici knjižnice zvučne snimke glazbenih i drugih audiovizualnih djela smiju koristiti samo za privatnu uporabu. Naknada se ubire od proizvođača ili uvoznika praznih nosača zvuka i slike za čija se prava brine udruga ZAPRAF. U javnim se knjižnicama prema hrvatskom zakonu mora dopustiti javno posuđivanje snimljenih djela od strane autora koji ima pravo na naknadu za javnu posudbu. Obzirom da su i filmovi kao i glazba dio fonda koji knjižnica posjeduje, oni se također smiju posuđivati na temelju ugovora sklopljenih s distributerima, koji su pravo korištenja stekli od proizvođača. Dopušteno je samo privatno korištenje, a nikako na javnim mjestima. U nas postoji zakonska odredba o ograničenju autorskog prava u korist knjižnice, koja im dopušta da reproduciraju primjerak djela iz svojeg fonda, što bi značilo da bi mogli presnimiti određeno djelo iz svojeg fonda sa na primjer videokasete na disk kao što je DVD.⁴⁶

4. KNJIŽNIČNI POSLOVI NA AV ODJELIMA

4.1. KNJIŽNIČNI DJELATNICI

Obzirom na ubrzani globalni razvoj tehnologije, stalni stručni razvoj knjižničara, pogotovo stručnjaka za AVME građu je neizbježan. Svega nekoliko svjetskih sveučilišta ima programe za educiranje u radu s glazbenom, audiovizualnom i multimedijalnom građom. Na australskom Sveučilištu New South Wales postoji Studij informacijskih sustava, tehnologije i upravljanja koje pruža obrazovanje na području upravljanja audiovizualnom građom. U Los Angelesu se nudi studij za stjecanje magisterija iz arhiviranja pokretnih slika. S obzirom da je većina programa ipak usmjerena na informacijske tehnologije, važno je podići svijest o tome da knjižničar koji radi s audiovizualnom građom i multimedijom mora dobro poznavati film, glazbu, računalne znanosti i umjetnost općenito jer takve vrste građe zahtijevaju specijalizirana znanja.⁴⁷

⁴⁶ Horvat, Aleksandra; Danijela Živković. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2009. Str. 80-84.

⁴⁷ Royan, B.; Cremer, M.; et ali. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. Str. 10-11.

U Hrvatskoj trenutno postoje četiri studija bibliotekarstva (Zagreb, Osijek, Rijeka i Zadar) koji pružaju znanja za rad na svim poslovima u suvremenim knjižnicama i nakladničkim djelatnostima, te također osposobljavaju u izvođenju programa informacijske pismenosti i suvremenih medija. Osim studija bibliotekarstva postoje i razni drugi kolegiji na drugim odsjecima i fakultetima koji pružaju dodatnu izobrazbu u radu s AVME građom.

4.2. IZRADA INFORMACIJSKIH POMAGALA I ORGANIZACIJA PROGRAMA

Poslovi knjižničara koji rade u AV odjelima obuhvaćaju većinu poslova koji se odvijaju u knjižnici. Počevši od nabave i obrade građe preko animacijskih aktivnosti pa sve do njene posudbe. Poželjno je da uz akademsku knjižničarsku posjeduju i određenu glazbenu i filmsku naobrazbu. Svakako je potrebno dobro poznavanje glazbene i filmske umjetnosti te računalne tehnologije. Kulturne, pedagoško-animacijske i mnoge druge aktivnosti sastavni su dio djelatnosti svakog AV odjela. Knjižničar zaposlen na odjelu treba svakodnevno raditi na privlačenju što većeg broja korisnika. Praćenje recenzija i prikaza o diskografskoj i video proizvodnji, radiju, televiziji i sličnom u cilju preporučivanja recentne i relevantne građe. Redovne aktivnosti koje se provode na AV odjelima su:

- *izrada tematskih popisa glazbene, audiovizualne, multimedijalne i druge građe*: trebaju odgovarati potrebi korisnika, te sadržavati izbor glazbene, filmske i AVME literature, te se pripremati u redovitim intervalima.
- *izrada biltena prinova*: obuhvaća novo nabavljenu građu, pripremljenu i obrađenu za posudbu. Sadržava sve vrste građe od muzikalija, glazbene i video građe sve do multimedije i notne građe.
- *pripremanje tematskih izložaba*: planira se obično za tekuću kalendarsku godinu prema obljetnicama ili drugim prigodama. Predstavlja novu ili rijetku građu, a može biti posvećena i određenom zbivanju ili obilježavanju nekog događaja ili opusa nekog autora ili izvođača.
- *organizacija kulturnih i pedagoško-animacijskih aktivnosti*: može se održavati na samom odjelu ako postoji prostor koji je predviđen i dostatan za tu svrhu, ali i također izvan same knjižnice, pogotovo ako se knjižnica nalazi u udaljenijoj sredini gdje su kulturni sadržaji oskudni. Akcije se najčešće sastoje od koncertnih priredbi, predavanja, javnih slušaonica,

video projekcija te mogu obrađivati zanimljive teme sa glazbenog, filmskog i drugog kulturnog područja.⁴⁸

Od aktivnosti koje se redovito provode u Knjižnicama grada Zagreba valja spomenuti i edukacijske susrete pod nazivom *Upoznajmo glazbene instrumente*⁴⁹ "koji se već šest godina organiziraju. U njih su uključena djeca oštećena vida iz Centra za odgoj i obrazovanje "Vinko Bek", te učenici zagrebačkih osnovnih i srednjih škola, ali i profesori i studenti Muzičke akademije u Zagrebu te razni renomirani glazbeni umjetnici. Kroz te susrete slijepa i slabovidna djeca imaju priliku upoznati glazbene instrumente i osjetom opipa".

Redovito se održavaju i kompjutorske igraonice i radionice namijenjene uglavnom mlađim uzrastima. Na raspolaganju im je također i slušaonica glazbe u kojoj mogu po svom izboru preslušavati glazbu koju odaberu. Često su na rasporedu i projekcije animiranih, igranih i dokumentarnih filmova. Od pedagoško-animacijskih aktivnosti tu je *Multimedijalna škola i Škola u gostima* na kojoj se učenici raznih škola upoznaju sa prostorom Knjižnica koje sudjeluju u tom programu i njezinim aktivnostima, bilo gledajući film koji je često vezan uz lektirni sadržaj, te ih se također upoznaje i sa računalnim osnovama. Tu su i tematske aktivnosti vezane uz određenu temu koja se obrađuje na multimedijalan način pomoću video projekcije.⁵⁰

4.3. DIGITALIZACIJA AV GRAĐE I SRODNE USLUGE

Digitalno okruženje i širokopojasni internet donijeli su nove, ranije nezamislive mogućnosti i zauvijek su promijenili korisnički pristup i odnos prema glazbi i filmu. Kako se razvijala digitalna i računalna tehnologija korisnici dobivaju mogućnost jednostavno u vlastitoj režiji dekodirati analogne audio i video zapise u digitalne. Razvoj novih računalnih formata omogućio je komprimiranje tih zapisa na veličine koje su mnogo lakše za pohranu i manipulaciju. Povećanjem pristupačnosti medija za pohranu i pojavom mrežnih servisa za pohranu (cloud storage) te peer-to-peer razmjene datoteka, ti su digitalizirani zapisi u obliku računalnih datoteka postali lako dostupni široj populaciji. Jednostavno prenošenje, umnožavanje i dijeljenje postale su

⁴⁸ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 111-114.

⁴⁹ Knjižnice grada Zagreba : Knjižnice. Gradska knjižnica – Glazbeni odjel [citirano: 2018-11-08]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-glazbeni-odjel/projekti-8072/upoznajmo-glazbene-instrumente-10082/10082>

⁵⁰ Hajsig, Danka. Neknjižna grada u Medioteci Gradske knjižnice u Zagrebu. // Knjižnica i mediji: zbornik. / priredili Ranka Javor...[et al.]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2006. Str. 43 – 44.

značajke novog doba. Knjižnice su se počele susretati s vrlo složenim područjem u kojem se u kratkom periodu trebalo na pravi način postaviti između slobode pristupa informacija i poštivanja autorskih i srodnih prava u digitalnom okruženju. Postavlja se pitanje kako postojeću i zakonsku regulativu za analognu građu primijeniti u digitalnom okruženju kada se korisnicima ponudila jednostavna mogućnost kreiranja i preuzimanja vlastitih glazbenih zbirki u digitalnom obliku. Takva je vrsta građe od proizvoda postala korisnički servis ili usluga na zahtjev.⁵¹ Veliki utjecaj u tome imao je nastanak MP3 zvučnog formata a nešto kasnije i video formata MP4. Oni su internetskim korisnicima omogućili lako umnožavanje neograničenih količina digitalne građe i prenošenje peer-to-peer sustavom (P2P) putem specijaliziranih aplikacija lako dostupnih za mrežno preuzimanje. Time su se kršila tri vrste prava u slučaju da je djelo zaštićeno: stavljanje zaštićenog sadržaja na vlastito računalo, stavljanje autorskog djela na raspolaganje javnosti, te preuzimanje zaštićenog sadržaja u vlastiti posjed.⁵²

Na rezoluciji Europskog parlamenta *i2010: prema Europskoj digitalnoj knjižnici* koji se održao 27. rujna 2017. godine, naglašeno je da knjižnice trebaju omogućiti pristup i zaštićenim djelima svojim korisnicima uz poštivanje nacionalnih zakona o autorskim pravima, međunarodne ugovore i propise Europske unije, uz razvijanje modela poslovanja po kojem će se digitalizacija razviti. IFLA (Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova) je 2000. godine usvojila *Izjavu o autorskom pravu u digitalnoj sredini* u kojoj su istaknuti zakonski propisi i uvjeti u knjižnicama pod kojima se može pristupiti građi. Tako je i u Hrvatskoj 2006. godine donesen *Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe* koji je posvećen autorsko-pravnim pitanjima.⁵³

Knjižnice grada Zagreba započele su 2008. godine digitalizirati najvrjedniju građu svojih zbirki vezanu uz aspekte razvoja Grada Zagreba pod naslovom *Digitalizirana zagrebačka baština*.⁵⁴ O odabiru građe za digitalizaciju brinu knjižničari zaduženi za digitalizaciju, procjenjujući potrebe i interese korisnika kao i vrijednost primjeraka u svrhu zaštite kao i autorska prava istih. Glavna svrha projekta digitalizacije je objavljivati elektronička izdanja izvornika koji predstavljaju razvoj Grada Zagreba na svim nivoima, te upoznavanje korisnika s pisanim i tiskanim dokumentima te audiovizualnom građom koja svjedoči o povijesti grada.

⁵¹ Mihalić, T. Knjižnice, glazba i digitalno okruženje : vidovi zaštite i korištenja u odnosu na autorska i srodna prava. // Vjesnik Bibliotekara Hrvatske. 57, 4(2014), Str. 136-137.

⁵² Isto. Str. 141.

⁵³ Horvat, Aleksandra; Danijela Živković. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2009. Str. 93.

⁵⁴ Knjižnice grada Zagreba : Digitalne zbirke [citirano: 2018-09-30]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?cnt=portal.dzb>

Obzirom na veliki broj glazbenih djela u AV odjelima KGZ-a odlučilo se digitalizirati segmente zvučnih zapisa u cilju obogaćivanja usluge online kataloga KGZ-a. Preslušavanjem tih segmenata tehnologijom audio streaminga korisnicima je omogućeno da s bilo koje lokacije provjere je li taj album upravo onaj kojega žele posuditi. Ta je usluga naročito korisna osobama s invaliditetom. Digitalizacijom zvučne građe osigurava se lakša dostupnost vrijednih djela glazbe hrvatskih autora u Hrvatskoj i u svijetu. Priključivanje projektima "Hrvatska kulturna baština" i "Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe" jedan je od važnijih razloga pokretanja ovoga projekta. Odluče li se knjižnice digitalizirati svoje video i filmske zbirke moći će koristiti tehnologiju ovoga sustava bez potrebe za većim nadogradnjama.⁵⁵

5. IZGRADNJA FONDA AVME ZBIRKI

U knjižničnom poslovanju navode se četiri načina nabave knjižnične građe: *kupnja*, *zamjena*, *dar* i *obvezni primjerak*.⁵⁶

- *Kupnja*: zastupljena je u svim knjižnicama. Proračun knjižnice često je skroman i ograničen, stoga je uvijek dobro paziti da se kupuje građa od onog dobavljača koji nudi najbolji odnos cijene i kvalitete. Treba također paziti da se ne udvostručuju primjerci istih jedinica građe ako nije nužno zbog velike potražnje. Nabava AVME građe je ponešto specifična. Zbog atraktivnosti i visoke cijene, knjižnice ponekad ne mogu nabaviti neke od najatraktivnijih naslova i to u određenom periodu od samog izlaska albuma koji je najčešće od tri do šest mjeseci.
- *Zamjena*: zamjena knjižnične građe s drugom knjižnicom ili drugom ustanovom bilo da se radi o ustanovi u istom gradu ili državi ili pak iz inozemstva drugi je oblik nabave. Ponekad se takvim izborom nabave građe može doći do građe koju je inače teško kupiti. Treba naravno voditi računa da je građa koja se zamjenjuje slične novčane vrijednosti.
- *Dar*: Dar je uvijek rado prihvaćen oblik nabave knjižnične građe. Darovatelji su najčešće zadovoljni korisnici knjižnice. Knjižničari trebaju paziti da se kod darovane građe ona

⁵⁵ Giunio, Kluk; Tomislav Silić. Digitalizacija zvučnih zapisa glazbenih zbirki i izrada audio kataloga Knjižnica grada Zagreba. // Audiovizualna građa i nasljeđe : zbornik radova / uredila Sanja Vukasović-Rogač ; [prijevodi Iva Šrot, Danka Hajsig]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2010. Str. 85-90.

⁵⁶ Tadić, Katica. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994. Str. 30 – 33.

uklapa u knjižnični fond stoga je bitno da knjižnica ima dobro razrađen plan nabave, a po mogućnosti i smjernice za darove. Posebna vrsta dara je "legat" kada pojedinac daruje svoju privatnu knjižnicu na korištenje ili dio zbirke.

- *Obvezni primjerak*: uz nacionalnu knjižnicu tu zadaću imaju još neke (najčešće sveučilišne, ali i matične županijske knjižnice) knjižnice, za koje je sustavno osigurano dobivanje građe od nakladnika. Međutim, takav oblik dobivanja građe može poprilično opteretiti knjižnicu obzirom da je riječ o odgovornom, složenom i stručnom poslu. Mnoge knjižnice koje vode zavičajne zbirke osiguravaju pristizanje građe na mjesnoj razini međusobnim dogovorima s mjesnim tiskarama i nakladnicima. Nabava građe obveznim primjerkom ne bi trebala biti način na koji se građa isključivo prikuplja, već više kao mehanizam nakladničke produkcije. Iako se često zbog nedostatka sredstava koristi kao način nabave u manje razvijenim sredinama.
- *Vlastita izdanja*: Neke se knjižnice bave i nakladničkom djelatnošću. To su mahom nacionalne, sveučilišne, fakultetske, narodne a rjeđe školske. Za njih ne postoje posebni planovi nabave, već se naklade uvrštavaju u knjižnični fond automatski, a mogu poslužiti i za zamjenu.

Nabava građe i njeno uvrštavanje u fond izuzetno je važan i odgovoran dio posla svake knjižnice. Kada je riječ o nabavi i obradi AVME građe, te su zadaće obično povjerene djelatnicima zaposlenim u odjelima nabave i obrade ili što je čest slučaj, djelatnicima zaposlenim na AV odjelima ili zbirkama. Proces se mora odvijati uz suglasnost voditelja knjižnice ili voditelja nabave radi uvida u financijsku situaciju. Kod nabave građe sugestije ostalih djelatnika knjižnice ili korisnika također su od velike važnosti. Prema *Uputama za poslovanje narodnih knjižnica* trebaju biti zastupljene različite vrste glazbe i govorne snimke. U Hrvatskoj su se preporučivali sljedeći omjeri:

1. 85 % glazbenih snimaka (60 % ozbiljne glazbe, 10 % jazz, 10 % zabavne i 5% folklorne glazbe)
2. 15 % govornih snimaka (razni tečajevi za učenje stranih jezika, literarni i drugi tekstovi za djecu i odrasle i sl.)⁵⁷

---

⁵⁷ Vukasović-Rogač, S. Glazbeni odjel. // Upute za poslovanje narodnih knjižnica / uredila Aleksandra Malnar ; [autorice priloga Nada Gomerčić ... et al.]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996. Str. 104.

U novije vrijeme odstupanja su malo veća tako da se usporedbe radi od izdanja Hrvatske naklade zvuka i slike izdvaja 80% za popularnu glazbu, a za sve ostale sadržaje uključujući DVD izdanja 20%.⁵⁸

Sredstva za nabavu AVME građe izdvajaju se iz ukupnih sredstava za nabavu kojima raspolaže knjižnica i to najčešće od 5 do 10 %. Za početni fond glazbenih odjela preporučuje se: 100 knjiga, 100 kompaktnih zvučnih ploča, 100 zvučnih kaseti, 100 videokaseti, 100 notnih izdanja.⁵⁹

Potrebno je spomenuti da se u Standardima za narodne knjižnice⁶⁰ u Republici Hrvatskoj nekonvencionalna građa razmatra odvojeno od knjižnične građe. AV odjeli se osnivaju na temelju broja stanovnika određenog područja, a na taj način se određuje i opseg građe. Godišnje bi se trebalo nabavljati 10 jedinica na 1.000 stanovnika. Početni broj multimedijske građe (CD/DVD, CD/DVD-ROM, audiokaseta, videokaseta i sva ostala elektronička građa) u svakoj knjižnici u kojoj se ta građa organizira kao zasebna zbirka je najmanje 500 jedinica na 60.000 stanovnika.

6. KNJIŽNICE GRADA ZAGREBA

Knjižnice grada Zagreba su najveća mreža narodnih knjižnica i jedna od najvećih kulturnih ustanova u Hrvatskoj. Knjižnice Mreže se nalaze na 41 lokaciji u gradu Zagrebu i jednoj u gradu Zaprešiću (Gradska knjižnica Ante Kovačića Zaprešić). Među njima se uz 40 narodnih knjižnica nalaze i dvije koje su po svojim zbirkama i zadaćama istovremeno narodne i znanstvene knjižnice. To su Gradska knjižnica u Zagrebu i Knjižnica Božidara Adžije. U Knjižnicama grada Zagreba djeluju i dva bibliobusa. Redovito se organiziraju i brojne raznovrsne kulturne, pedagoške, animacijske i druge aktivnosti i usluge. Uvođenje drugih vrsta građe u fondove knjižnice počelo je davne 1961. godine osnivanjem Diskoteke Gradske Knjižnice Zagreb.

6.1. PRIMJERI

⁵⁸ Vukasović-Rogač, Sanja. Audiovizualna građa u knjižnicama: Knjižnice grada Zagreba danas. // Audiovizualna građa i nasljeđe : zbornik radova. / uredila Sanja Vukasović-Rogač. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2010., Str. 35 – 36.

⁵⁹ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 44.

⁶⁰Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj [citirano: 2018-12-21]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html

U knjižničnoj praksi susrećemo četiri osnovna modela po kojima je organiziran smještaj AVME građe: 1. samostalne glazbene knjižnice su smještene u zasebnoj zgradi ili odvojene od prostora matične knjižnice; 2. zasebni odjeli smješteni su unutar zgrade matične knjižnice; 3. posebne glazbene zbirke koje su u stručnom i fizičkom smislu povezane s drugom građom matične knjižnice; 4. stručna i prostorna interpolacija građe u sklopu ostalog knjižničnog fonda.⁶¹ Većina odjela i zbirke u Hrvatskoj organizirana je prema drugome modelu kao i u Knjižnicama grada Zagreba.

Sustavnim prikupljanjem, stručnom obradom i davanjem na korištenje više od 100.000 jedinica AVME građe trenutačno se bavi petnaest odjela u knjižnicama KGZ-a.⁶² U sljedećem dijelu prikazat će se odabrani odjeli.

Gradska knjižnica – Glazbeni odjel

Kronologiju Glazbenog odjela⁶³ Gradske knjižnice možemo podijeliti u dva razdoblja. Prvo razdoblje odvija se na Rooseveltovom trgu (1963. – 1994.) kada se 13. siječnja 1963. godine otvara tadašnja Diskoteka te se počinje s posudbom gramofonskih ploča i tiskanih muzikalija. Fond se sastojao od 460 gramofonskih ploča i 71 sveska tiskanih muzikalija. One su se počele nabavljati dvije godine ranije kada se dio sredstava za nabavu knjiga odvojio za kupnju ploča. Idejni začetnik i utemeljiteljica budućeg glazbenog odjela bila je Višnja Benković, tadašnja voditeljica periodike u čitaonici, dok je prva djelatnica Lela Canić postavila temelje poslovanja i funkcioniranja odjela, te započela stručnu obradu zvučne i notne građe.

Vlastiti prostor Diskoteka dobiva 1969. godine kada se pregrađuje dio posudbenog odjela knjiga, ali već sedamdesetih godina taj prostor postaje pretijesan zahvaljujući bogatom priljevu nove građe. U tom se razdoblju posvećuje puno pažnje i ostalim aktivnostima vezanim uz glazbu u knjižnici organiziranjem glazbenih slušaonica, predavanja i koncerata. Godine 1989. započinje nabava novih medija (kompaktnih diskova i audio te video kasete). Godine 1990. Diskoteka mijenja naziv u Glazbeni odjel.

⁶¹ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 17.

⁶² Cej, V.; Grašić-Kvesić, T.; Silić, T. Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa : istraživanje učestalosti korištenja. // Vjesnik Bibliotekara Hrvatske. 56, 4(2013), Str. 150.

⁶³ Knjižnice grada Zagreba : Knjižnice. Gradska knjižnica – Glazbeni odjel [citirano: 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-glazbeni-odjel/o-odjelu/50-godina-glazbenog-odjela/kronologija-glazbenog-odjela/10040>

Drugo razdoblje obilježeno je 1995. godine preseljenjem na 150 kvadrata sadašnjeg prostora na Starčevićevom trgu na kojem Odjel djeluje i danas. Usluge za korisnike su se uvelike poboljšale radi zaposlenja većeg broja djelatnika i duljeg radnog vremena. U velikom prostoru za slobodan pristup korisnici su dobili slušaonicu, stol za tihi rad, zvučni sintetizator sa slušalicama, a također su poboljšani uvjeti za rad djelatnika u obradi, nabavi i ostalim stručnim poslovima. Zahvaljujući razvojem knjižničnog programskog paketa ZaKi započela je modernizacija poslovanja. Dotadašnju je tradicionalnu obradu građe zamijenila računalna obrada, a ubrzo se uvodi i modernija elektronska zaštita građe te računalno zaduživanje građe. Video zapisi na mediju za digitalni video format (DVD) počeli su se nabavljati 2004. godine te su uskoro potisnuli stare formate VHS i BETA videokasete. Od sredine devedesetih godina počela je nabava digitalnih kompaktnih diskova (CD) koji su vremenom u potpunosti istisnuli gramofonsku ploču (LP) i zvučnu kasetu (MC). Tako je započela nova era prikupljanja i obrade digitalne zvučne i audiovizualne građe. Krajem 2018. godine fond Glazbenog odjela ima više od 50.000 jedinica građe na raznim audiovizualnim medijima (CD, DVD, zvučne kasete, videokasete, gramofonske ploče) i tiskanoj građi (note, knjige o glazbi, glazbeni časopisi). Odjel posjeduje i referentnu zbirku glazbenih priručnika, enciklopedija i leksikona za rad u knjižnici, a u Zaštićenom fondu se nalaze prva izdanja eminentnih hrvatskih skladatelja, njihova sabrana djela, zbirka skladbi značajna za kulturu Hrvatske i drugo.

Bogata zbirka gramofonskih ploča nalazi se u posebno izdvojenom depou zbog manjka prostora, a posudba se može ostvariti uz prethodnu narudžbu. Postoji i katalog na listićima gramofonskih ploča koji je digitaliziran te se može pregledavati on-line, a sadrži skenirane listiće abecednog kataloga sa zapisima o jedinicama građe koje su se nabavljale od 1961. do 1995. godine.

Glazbeni odjel unutar mreže Knjižnica grada Zagreba ima ulogu matičnog odjela. Aktivno sudjeluje u edukaciji djelatnika za rad na audiovizualnim zbirkama i odjelima, održava redovite sastanke, koordinira nabavu i obradu audiovizualne građe glazbenog sadržaja ostalih odjela mreže te kreira i provodi razne oblike kulturnih, obrazovnih i edukativnih aktivnosti u suradnji sa brojnim glazbenim ustanovama i udruženjima.

Medioteka⁶⁴ je zbirka audiovizualne i elektroničke građe koja se nalazi u sklopu Odjela za djecu i mladež Gradske knjižnice te je najstarija zbirka AVME građe koja djeluje dvadesetak godina. Fond Medioteka sadrži audiovizualnu i elektroničku građu na različitim medijima kao što su DVD, Blue-Ray Disc (BD) te računalni mediji (CD-ROM, DVD-ROM, BD-ROM). Sav fond osim računalnih igara namijenjen je posudbi, a sadržaj je prilagođen i namijenjen upravo uzrastima djece i mladih. Tako se u fondu mogu naći igrani filmovi namijenjeni djeci i mladima, ekranizacije književnih djela, dokumentarni filmovi, zvučne knjige i glazba za djecu, edukativni softver za djecu domaćih izdavača, tečajevi stranih jezika te razne računalne igre i igre za konzole koje je moguće koristiti u prostoru Medioteka. Prostor je opremljen sa četiri računala i dvije igraće konzole a korisnici također mogu besplatno pretraživati Internet. U multimedijalnoj dvorani Medioteka organiziraju se pedagoško-animacijske aktivnosti za djecu predškolskog uzrasta namijenjenu upoznavanju sa knjižnicom, ali i za djecu školskog uzrasta u suradnji sa njihovim nastavnicima.

Medioteka Gradske knjižnice posudbom micro:bitova⁶⁵ koji spadaju u elektroničku građu, nastoji promicati nove tehnologije. Djeca koja nemaju pristup novim tehnologijama u školi na taj se način mogu jednostavno educirati u STEM području (Science, Technology, Engineering, Mathematics) kao i s programiranjem, robotikom i 3D ispisom.

AV odjel u Gradskoj knjižnici Ante Kovačića u Zaprešiću

U Gradskoj knjižnici Ante Kovačića u Zaprešiću nalazi se drugi po redu najstariji Odjel audiovizualne i elektroničke građe⁶⁶ u Knjižnicama grada Zagreba. Godine 1986. Knjižnica je krenula sa nabavom zvučne građe, koja je brojila ukupno 344 jedinica. Posudba je započela 1992. godine u prostoru čitaonice kada je nabavljen i namještaj prikladan za smještaj građe. Te godine fond je sadržavao 872 jedinice AV građe, od čega 682 jedinice zvučne i 190 jedinica vizualne građe. U zasebnom prostoru odjel se našao 1998. godine, a novi položaj i sve bogatiji fond odrazio

⁶⁴ Knjižnice grada Zagreba : Knjižnice. Gradska knjižnica – Medioteka [citirano: 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-medioteka/o-mediotece/578>

⁶⁵ Isto. Medioteka [citirano: 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-medioteka/posudba-micro-bitova-43014/43014>

⁶⁶ Isto. Gradska knjižnica Ante Kovačića – AVM odjel [citirano: 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-ante-kovacica-zapresic/odjeli-i-zbirke/ave-odjel/1031>

se i na sve veći broj korisnika. Deset godina kasnije, 2008. godine, AV odjel je opremljen novim namještajem, te se kreće sa nabavom elektroničke građe (CD-ROM).

Fond odjela iz dana u dan raste, 2017. godine ima preko 10.000 jedinica građe, od čega između 4000-5000 jedinica zvučne i vizualne građe, te 227 jedinica elektroničke građe koji je moguće pretražiti pomoću elektroničkog kataloga Knjižnica grada Zagreba.

Odjel AV građe i multimedije u Knjižnici Augusta Cesarca

Knjižnica Augusta Cesarca je osnovana 1948. godine u sklopu Doma kulture III. rajona a Odjel audiovizualne građe i multimedije 2000. godine u Knjižnici na Ravnicama. Tamo je djelovao do 2010. godine kada je preseljen u novi suvremeno opremljen prostor Knjižnice od 910 m². Knjižnica Augusta Cesarca u Šubićevoj ulici je prva narodna knjižnica u Hrvatskoj potpuno opremljena RFID tehnologijom⁶⁷ što je kratica za Radio Frequency Identification ili "tehnologiju bežičnog elektroničkog prijenosa podataka pomoću radijske frekvencije u svrhu označivanja roba i živih bića". RFID tehnologija diže rad s AVME građom na sasvim drugi nivo. Knjižnica posjeduje dva RFID uređaja za samozaduživanje i samorazduživanje, tri RFID ploče za kodiranje i dekodiranje, RFID uređaj za pročišćivanje fonda, RFID zaštitna vrata i drugo. Uz mnoge neprocjenjive funkcionalnosti prilikom obrade, pročišćivanja fonda, posudbe i povrata građe - omogućava postavljanje cjelokupnog fonda u slobodni pristup pošto RFID čip zalijepljen naljepnicom na sam AVME medij (CD/DVD/BD) uz mnoge druge podatke o jedinici građe nosi i podatke o statusu zaštite. Na odjelu audiovizualne građe se uz brojnu zvučnu, filmsku, multimedijalnu i elektroničku građu različitih žanrova nalazi i tiskana građa (note i knjige iz pripadajućih područja) što broji oko 9.000 jedinica.⁶⁸

Odjel posjeduje dva korisnička multimedijalna računala na kojima se može preslušavati i pregledavati građa te online baze. Kao što smo već napomenuli, AVME građa se zahvaljujući RFID tehnologiji po prvi put u Hrvatskoj nalazi u slobodnom pristupu. To znači da možete slobodno sami odabrati željeni naslov te ga osobno uz člansku iskaznicu zadužiti i razdužiti na uređajima za samozaduživanje i samorazduživanje.⁶⁹

⁶⁷ Cej, V.; Giunio, K.; Silić, T. RFID tehnologija u Knjižnicama grada Zagreba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 56, 3(2013), Str. 148.

⁶⁸ Hrvatsko knjižničarsko društvo : Novosti [citirano: 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/304>

⁶⁹ Knjižnice grada Zagreba : Knjižnice. Knjižnica Augusta Cesarca. Odjel audiovizualne građe [citirano: 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-augusta-cesarca-subiceva/odjeli-i-sluzbe/odjel-audiovizualne-gradje/332>

AVME građa u okviru Američkog kutka u Knjižnici Bogdana Ogrizovića

Godine 2006., godinu dana prije integracije Knjižnice Bogdana Ogrizovića u mrežu Knjižnica grada Zagreba, otvoren je četvrti *Američki kutak*⁷⁰ u Hrvatskoj. To je projekt koji se realizira kroz suradnju Veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država u Hrvatskoj i Knjižnica grada Zagreba s ciljem informiranja i obrazovanja djece, mladih i odraslih o kulturnom, obrazovnom, ekonomskom i političkom životu SAD-a, te da služi kao mjesto spajanja američke i hrvatske kulture. Unutar Američkog kutka može se posuditi građa i dobiti pomoć svim korisnicima koji žele naučiti i saznati nešto više o Sjedinjenim Američkim Državama. Osim što se u okviru Američkog kutka nudi bogata kolekcija knjiga i časopisa o američkoj kulturi kako u tiskanom tako i u digitalnom obliku on nudi i respektabilnu kolekciju multimedijalne građe na CD-ROM-ovima, DVD-ima (američki filmovi), te zbirku glazbenih CD-a i audio knjiga, a najpoznatija je Jazzoteka⁷¹. Otvorena je 2007. godine i svake se godine nadograđuje zahvaljujući podršci Veleposlanstva SAD-a. Njen fond sadrži preko 250 knjiga, CD-a, DVD-a i nota koje pokrivaju povijest i teoriju jazz glazbe. Kroz tu zbirku korisnici mogu upoznati legendarne i suvremene jazz glazbenike kroz njihove biografije, povijesne albume i aktualna izdanja svjetski poznatih izdavačkih kuća kao što je DownBeat, vodeća svjetska jazz publikacija koja je također dostupna za čitanje u Američkom kutku. Od samog svog otvaranja postaje mjesto okupljanja ljubitelja jazza koje nudi niz programa u organizaciji Američkog kutka u suradnji s jazz institucijama, jazz novinarima i jazz umjetnicima. Do danas je organiziran velik broj raznovrsnih programa kao što su održavanje izložaba, obilježavanja obljetnica, video projekcije, promocije knjiga, predavanja, razgovori, koncerti uživo i slično. Programi su osmišljeni da privuku ljubitelje jazza i sve zainteresirane za jazz i američku glazbenu kulturu.

Glazbeni odjel Knjižnice Dubrava

⁷⁰ Isto. Knjižnica Bogdana Ogrizovića. Američki kutak [citirano 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/american-corner-zagreb/about-ac-zagreb/30931>

⁷¹ Knjižnice grada Zagreba. Knjižnice. Knjižnica Bogdana Ogrizovića. Jazzoteka [citirano 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/american-corner-zagreb/collections-30934/jazzoteka/about-jazz-library-jazzoteka/30942>

Glazbeni odjel⁷² Knjižnice Dubrava otvoren je krajem 2006. godine. Trenutno je smješten u prostor čitaonice dnevnog tiska. Svojim korisnicima nudi veliki broj albuma rock, pop, jazz, blues, domaće i strane zabavne glazbe, etno glazbe, te zbirku klasične glazbe na kompaktnim diskovima. Zbirka također sadrži velik broj koncertnih snimaka i dokumentarnih glazbenih filmova na DVD-ima te nešto multimedijalne građe na CD-ROM-ovima sveukupno oko 10.000 jedinica građe koja se kontinuirano nabavlja.

AV odjel Knjižnice Dugave

Knjižnica Dugave osnovana je krajem 1983. godine, a dvije godine kasnije ušla je u sustav KGZ-a kao ogranak područne Knjižnice Novi Zagreb. Audiovizualni odjel⁷³ je osnovan 2005. godine kao zasebni odjel nakon preuređenja i proširenja Knjižnice. Od skromnih početaka do danas zbirka je narasla na više od 5.000 jedinica AVME građe. Glazbena zbirka temelji se na raznovrsnim naslovima klasične, jazz, etno, country, blues, pop i rock glazbe. Filmska zbirka sadržava igrane, dokumentarne, animirane filmove za djecu i odrasle.

AV odjel Knjižnice Jelkovec

Knjižnica Jelkovec svečano je otvorena 2012. godine kao ogranak Knjižnice Sesvete na 105. godišnjicu djelovanja zagrebačke Gradske knjižnice. Zgrada Knjižnice Jelkovec prva je namjenski izgrađena zgrada za narodnu knjižnicu. Smještena je u centru suvremenog novoizgrađenog i planski uređenog naselja. Nalazi se u neposrednoj blizini osnovne i srednje škole te sportskog centra. Kao i Knjižnica Augusta Cesarca, i ova je Knjižnica opremljena suvremenom RFID knjižničnom i informatičkom opremom. AV zbirka je otvorena istovremeno sa samom knjižnicom i njezin je fond raspoređen po ostalim odjelima. Trenutno raspolaže sa više od 2.000 jedinica audiovizualne i elektroničke građe. Najveći dio predstavljaju jedinice audiovizualne građe

---

⁷² Isto. Knjižnica Dubrava. Glazbeni odjel [citirano: 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-dubrava/odjeli-350/glazbeni-odjel/618>

⁷³ Knjižnice grada Zagreba : Knjižnice. Knjižnica Dugave. AV odjel [citirano: 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-dugave/odjeli-355/av-odjel/359>

(DVD), nešto manji broj zvučne građe (CD audio), te nekoliko jedinica elektroničke građe. U fondu se također nalazi i manji broj notnih zapisa.⁷⁴

AV odjel Knjižnice Silvija Strahimira Kranjčevića

Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića osnovana je 1954. godine. Od 1962. godine postaje matična knjižnica Narodnog odbora Općine Peščenica i dobiva naziv Biblioteka Silvije Strahimir Kranjčević. 1968. godine među prvim gradskim narodnim knjižnicama se pripaja Gradskoj knjižnici, što omogućuje početak stvaranja mreže narodnih knjižnica u Zagrebu koja kasnije prerasta u Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica je 2003. godine u cijelosti preuređena i opremljena. Dovršena je potpuna informatizacija te se iniciralo proširenje sadržaja i usluga za korisnike. Audiovizualni odjel otvoren je u prosincu 2006. godine s početnim fondom od 608 jedinica audiovizualne i elektroničke građe. Nešto kasnije je tom fondu pridodan i fond AV građe Knjižnice Ivane Brlić Mažuranić. Danas AV odjel raspolaže sa više od 4.000 jedinica građe gledajući 2017. godinu i to većinom zvučne građe (3.392 jedinica audio CD-a i DVD-a), 671 jedinicu video građe (DVD video) i 135 jedinica elektroničke građe (CD ROM, DVD ROM). Od 2008. godine u Knjižnici se počinje odvijati Projekt "Kulturna i prirodna baština Hrvatske" te se za potrebe Projekta u okviru AV odjela izdvaja posebna zbirka etno i world glazbe koja broji oko 150 jedinica građe.⁷⁵

AV odjel Knjižnice Tina Ujevića

Knjižnica Tina Ujevića osnovana je 1947. godine kao Knjižnica i čitaonica novina V. rajona kojom je upravljao Narodni Odbor. Ukidanjem podjele Zagreba na rajone krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća osniva se Gradska četvrt Trešnjevka. Početni knjižni fond je imao skromnih, mahom poklonjenih 1000 svezaka građe. U novi prostor na adresi Ulica

---

⁷⁴ Isto. Knjižnica Jelkovec. O Knjižnici. [citirano: 2018-09-28]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-jelkovec/o-knjiznici-7117/o-knjiznici-28587/28587>

⁷⁵ Knjižnice grada Zagreba : Knjižnice. Knjižnica S. S. Kranjčevića [citirano: 2018-28-9]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-s-s-kranjcevic/a/o-knjiznici-671/povijest-423/423>

grada Vukovara 14 knjižnica se preselila 1991. godine kada i mijenja ime iz Knjižnice Trešnjevka u Knjižnica Tina Ujevića. Središnja je područna Knjižnica mreže trešnjevačkih knjižnica koji sadrži šest ogranaka. Ogranci su Knjižnica Knežija, Knjižnica Staglišće, Knjižnica Prečko i Knjižnica Voltino. Knjižnica Tina Ujevića danas je suvremeno opremljena, kompjutorizirana i funkcionalna narodna knjižnica s fondom od 196.912 knjiga te s više od 5.000 jedinica AV građe.⁷⁶ AV odjel je započeo s radom 2003. godine. U njemu je moguće pronaći temeljna djela klasične glazbe ali i bogatu zbirku jazz i blues glazbe. AV odjel nabavlja i glazbene časopise Downbeat, MOJO i BBC music koji se mogu koristiti u knjižnici. U posudbi se mogu naći i video-kasete, te CD-ROM-ovi za djecu i odrasle.⁷⁷

6.2. POSUDBA GRAĐE

U Knjižnicama grada Zagreba vrijedi isto pravilo posudbe za sve knjižnice u mreži. Za knjige, bilo tiskane ili zvučne, te jezične i informatičke tečajeve, note i igračke, vrijedi posudba na 21 dan. U ljetnim mjesecima od 15. lipnja do 15. kolovoza, rok posudbe se za tu građu produžuje na 63 dana. Audiovizualna te multimedijalna građa i časopisi imaju rok posudbe na 10 dana, dok se on u ljetnim mjesecima produžuje na 21 dan. Zvučne knjige za slijepe i slabovidne osobe posuđuju se kao i knjige na 21 dan. Također, član ne može istovremeno posuditi više jedinica knjižnične građe istog naslova u istoj knjižnici, kao ni unutar mreže Knjižnice. Zakasnina se zaračunava po svakoj jedinici knjižnične građe i to za svaki dan kašnjenja. Iznosi 50 lipa po jedinici građe. Kod posudbe AV građe kao i kod knjiga treba obratiti pozornost na cjelinu jer se posuđuje naslov. Tako u jednoj spremnici može biti više dijelova odnosno jedinica građe koji čine taj jedan naslov. One se posuđuju kao jedan cjeloviti naslov ali se kod zakasnine zaračunava svaka fizička jedinica građe (medij) unutar tog naslova. Prilikom razduživanja građe, ona se treba pregledavati od eventualnih oštećenja. Posebna se pozornost obraća u slučaju povrata audiovizualne i zvučne građe. Provjerava se je li u svakoj spremnici odgovarajuća jedinica građe i to provjerom bar kodova ili inventarnih brojeva građe. Za štetu učinjenu na knjižničnoj građi korisnik je dužan nadoknaditi

⁷⁶ Knjižnice grada Zagreba : Knjižnice. Knjižnica Tina Ujevića. Povijest knjižnice [citirano: 2018-09-28]. Dostupno na:

<http://www.kez.hr/hr/knjiznice/knjiznica-tina-ujevica/o-knjiznici-826/povijest-knjiznice/206>

⁷⁷ Isto. Knjižnica Tina Ujevića. AV odjel [citirano: 2018-09-28]. Dostupno na: <http://www.kez.hr/hr/knjiznice/knjiznica-tina-ujevica/odjeli-204/av-odjel-437/437>

istim naslovom te građe ili iznimno drugom knjižničnom građom koju odobri koordinator ili voditelj knjižnice.⁷⁸

7. ISTRAŽIVANJE GODIŠNJIH IZVJEŠTAJA NAJZNAČAJNIJIH ODJELA AVME GRAĐE KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA

7.1. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA

Početakom 21. stoljeća, pojeftinjenjem mrežnih usluga do njihove opće dostupnosti, pojavom širokopojasnog pristupa internetu, bežičnim i prijenosnim inačicama, konstantnim ubrzavanjem pristupa kao i stalnim povećanjem prostora za pohranu na tvrdim diskovima, USB stickovima i CD/DVD-ima pojavljuju se nove, do tada nezamislive mrežne usluge audio i video streaminga na zahtjev. YouTube, Vimeo, Torrenti, Netflix, Spotify, Deezer, Apple, Amazon i slični. Pojavom tih usluga prodaja albuma na LP pločama i CD/DVD-ima se drastično smanjuje. Ti se trendovi preslikavaju i na usluge Knjižnica i njihovih AV odjela. Sukladno pesimističnim najavama propasti tiskane knjige u odnosu na njenu elektroničku inačicu, prognoze za audio i video albume u odnosu na audio i video streaming bile su jednako crne. Cilj ovog istraživanja je analiza izgradnje i korištenja AVME građe kako bi se dobio uvid u trendove korištenja AVME građe na primjeru Knjižnica grada Zagreba.

7.2. METODA I UZORAK ISTRAŽIVANJA

Analiza je provedena na uzorku od sedam najstarijih, najfrekventnijih i najvećih odjela AVME građe u Knjižnicama grada Zagreba. To su Glazbeni odjel Gradske knjižnice Zagreb (osnovan 1961.), AV odjel Gradske knjižnice Ante Kovačića Zatrešić (1986.), Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića (Knjižnica Ivane Brlić Mažuranić - 1991.), Knjižnica Tina Ujevića (1993.), Medioteka Gradske knjižnice Zagreb (1996.) Odjel AV građe i multimedije Knjižnice Augusta Cesarca Šubićeva (Ravnice - 2000.) i Glazbenog odjela Knjižnice Dubrava (2006.). Provedena je

---

⁷⁸ Knjižnice grada Zagreba : Informacije. Upisi i posudba [citirano: 2018-11-09]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/informacije/upisi-i-posudba-196/196>

analiza za najčešće četiri vrste građe koju AV odjeli posjeduju: zvučna građa (u nekim slučajevima se termin naziva glazbena građa), audiovizualna građa (ponekad zvana filmskom građom), multimedijalna građe (koristi se i termin elektronička građa iako nije riječ o istoznačnici) te notna građa. Kao parametre za analizu odlučili smo koristiti najčešće podatke iz izvješća aktivnosti knjižnica a to su podaci o nabavi, posudbi i fondu. Podatke o članstvu korištene u istraživanju treba uzeti s oprezom jer ne postoje točni podaci o članovima AV odjela nego smo za taj podatak uzeli podatak o ukupno aktivnom⁷⁹ članstvu navedene knjižnice u izvješću za tu godinu. Za potrebe analize korištena je metoda analiza sadržaja godišnjih izvješća Knjižnica grada Zagreba za razdoblje od pet godina (2013. do 2017.).

7.3. OBRADA I ANALIZA PODATAKA

Organizacijska struktura KGZ-a sastoji se od jezgre koju čine Gradska knjižnica i Knjižnica Božidara Adžije. Ravnatelj i uprava KGZ-a raspoređuje sredstva za nabavu dobivena od osnivača i Ministarstva kulture na te dvije knjižnice jezgre i još dvanaest područnih knjižnica u skladu s veličinom pojedinih mreža i nabavnom politikom KGZ-a. Tih dvanaest područnih knjižnica ima još dvadeset i sedam ogranaka. Voditelji područnih knjižnica od dodijeljenih sredstava organiziraju nabavu za svoje mreže u dogovoru s koordinatorima ogranaka i djelatnicima zaduženima za pojedine zbirke i odjele. U skladu s navedenim neki odjeli AVME građe smješteni su u područnim knjižnicama mreže KGZ-a a neki u ograncima. Važno je napomenuti da nemaju sve mreže područnih knjižnica jednaki broj ogranaka. U skladu s tom činjenicom raspolažu i sredstvima. Kada neki od djelatnika u AVME zbirkama i odjelima dobije sredstva za nabavu odlučuje se koju će vrstu građe i u kojem omjeru nabaviti.

7.3.1. GLAZBENI ODJEL I MEDIOTEKA GRADSKE KNJIŽNICE

Nabava

Zagrebačka Gradska knjižnica je najveća i najfrekventnija knjižnica mreže KGZ-a. AVME građa se sustavno nabavlja na tri odjela koji sukladno svojoj zadaći unutar glavne knjižnice

---

⁷⁹ Aktivno članstvo se odnosi na one članove koji su obnovili članarinu za tekući period godine. Ukupno članstvo je podatak o svim onim članovima kojima je članstvo isteklo i onima kojima je članstvo aktivno.

dobivaju najveća sredstva za nabavu građe. To se ogleda i na podacima u izvještajima iz kojih je vidljivo da je nabava Gradske knjižnice daleko ispred ostalih AV odjela mreže. Što se tiče vrste nabavljene građe, najviše se nabavlja zvučna građa a najmanje multimedijalna (u tablicama je prikazana kraticom "MM"). Nabava elektroničke građe u KGZ-u (elektroničke knjige) je u planu. Ako gledamo godišnji broj prinova u *Tablici 1*, najveća nabava bila je 2014. godine (1897 jedinica) i 2015. godine (1713 jedinica). U *Tablici 1* vidi se također blago smanjivanje broja prinovljene građe u 2016. i pogotovo u 2017. godini (2535 jedinica). Ipak, podaci još nisu alarmantni jer se vidi velik broj prinova svih vrsta AVME građe u svim izvještajnim godinama. Najveće smanjivanje nabavljenih jedinica građe odnosi se na audiovizualnu i elektroničku građu u 2016. i 2017. godini. Ostala građa u koju spadaju note i igračke nabavlja se kontinuirano u svih pet godina istraživanja bez većih padova, ali teško je utvrditi koliko se točno koje građe nabavilo.

Gradska knjižnica Zagreb - Glazbeni odjel - nabava					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	1.292	811	61	371	2.535
2016	1.568	828	65	398	2.859
2015	1.713	1.317	534	397	3.961
2014	1.897	1.512	228	375	4.012
2013	1.342	1.263	98	390	3.093
	7.812	5.731	986	1.931	16.460

Tablica 1. Podaci o nabavi na Glazbenom odjelu u zagrebačkoj Gradskoj knjižnici

Fond

Gradska je knjižnica kao što smo već napomenuli, najstarija knjižnica koja sustavno prikuplja, obrađuje i daje na korištenje AV građu. Obzirom na tako dugu tradiciju, jasno je da ima i najveći fond te građe. Kroz ovih pet godina vidi se konstantan porast fonda od otprilike tisuću jedinica građe godišnje. Jedina godina kad se dogodio osjetan pad je 2014. godina. Taj je pad posljedica velikog otpisa AV (audiovizualne) građe kao i multimedijalne građe (MM) u toj godini kako je i vidljivo u *Tablici 2*. Fond ostale građe (note, igračke) je u blagom porastu za 2016. i 2017. godinu u odnosu na ostale godine.

Gradska knjižnica Zagreb - Glazbeni odjel - fond					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	30.072	11.399	3.356	9.615	54.442
2016	28.808	11.231	3.315	9.448	52.802
2015	27.682	10.758	4.510	9.050	52.000
2014	26.209	9.893	3.976	8.653	48.731
2013	26.399	11.295	5.346	8.346	51.386

Tablica 2. Podaci o stanju fonda na Glazbenom odjelu u zagrebačkoj Gradskoj knjižnici

Posudba

Što se tiče posudbe zvučne i AV građe, Gradska je knjižnica izuzetno frekventna. Nešto zahvaljujući svojoj smještenosti u centru grada a više zahvaljujući kvalitetnim zbirkama. Vidi se određeni pad posudbe u odnosu na 2013. i 2014. godinu kada se posudba te dvije vrste građe kretala između 40.000-50.000 jedinica godišnje. Kasnije se ta brojka kretala oko 25.000 jedinica s tendencijom blagog pada kako je vidljivo u *Tablici 3*. Posudba multimedije (MM) je naglo skočila na oko 500 jedinica godišnje od 2015. godine do danas. Zanimljivo je da su skoro identične posudbe zvučne i AV građe. Podatke za posudbu notne građe nemamo, već je u tu brojku uključena i posudba igračaka.

Gradska knjižnica Zagreb - Glazbeni odjel - posudba					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	19298	19180	546	1680	40704
2016	23498	23531	405	1989	49423
2015	25112	29726	525	2041	57404
2014	45244	39757	24	3418	88443
2013	48606	50366	92	2961	102025

Tablica 3. Podaci o posudbi Glazbenog odjela zagrebačke Gradske knjižnice

Članstvo

Što se tiče članstva Gradske knjižnice, važno je napomenuti da se podaci odnose na sveukupno članstvo. Ne na članove pojedinih odjela. Također, vidljivo je da prevladavaju članovi iznad petnaest godina starosti. Cijelog izvještajnog perioda ti su brojevi vrlo slični i iznose oko 22.000 aktivnih članova kako je vidljivo u *Tablici 4*, što je respektabilna brojka za jednu lokaciju.

Gradska knjižnica, Zagreb - članstvo			
	15+	0-14	UKUPNO
2017	19642	2736	22378
2016	20306	2282	22588
2015	20535	2271	22806
2014	20424	2105	22529
2013	19671	1939	21610

Tablica 4. Podaci o članstvu zagrebačke Gradske knjižnice

7.3.2. AVE ODJEL KGZ – GRADSKJE KNJIŽNICE ANTE KOVAČIĆA, ZAPREŠIĆ

Nabava

Kod Gradske knjižnice Ante Kovačića u Zaprešiću specifično je dobivanje sredstava za nabavu. Dio sredstava za fond dodjeljuje grad Zaprešić a jedan Knjižnice grada Zagreba. Osim toga, AVE odjel Gradske knjižnice Ante Kovačića djeluje od 1986. godine, te je drugi odjel AV građe po starosti u KGZ-u. Iz podataka je vidljivo da Knjižnica nabavlja u najvećem dijelu audiovizualnu (filmsku) građu. Kod analiziranog perioda postoji lagana tendencija pada nabave sve vrste građe u 2015. godini nakon čega opet nabava raste. Godine 2017. Knjižnica je nabavila i 84 primjerka ostale građe (note, igračke). Nabava multimedijalne građe u tih pet godina iznosila je 75 primjeraka, a te građe je najviše nabavljeno 2014. godine kako je vidljivo u *Tablici 5*.

Gradska knjižnica Ante Kovačića, Zaprešić - nabava					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	204	281	0	84	569
2016	97	378	14	0	489
2015	146	300	6	0	452
2014	251	456	54	0	761
2013	179	401	1	0	581
	877	1.816	75	84	2.852

Tablica 5. Podaci o nabavi AVE odjela Gradske knjižnice Ante Kovačića u Zaprešiću

Fond

Gradska knjižnica Ante Kovačića nema većih odstupanja u količini fonda AV građe kroz ovaj petogodišnji period osim na primjeru ostale građe. U *Tablici 6* je vidljivo za 2017. godinu da je fond ostale građe u koju spada notna građa i igračke iznosio 1.123 primjerka građe za razliku od prethodnih godina koje su uzete kao uzorak gdje je bila samo po jedna jedinica građe u fondu.

Po fondu zvučne i AV građe, AVE odjel Gradske knjižnice Ante Kovačića drugi je odjel po veličini u Knjižnicama grada Zagreba, što je i logično pošto je drugi najstariji AV odjel i posluje od 1986. godine.

Gradska knjižnica Ante Kovačića, Zaprešić - fond					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	4.310	4.620	227	1.123	10.280
2016	4.730	4.462	236	1	9.429
2015	4.764	4.134	222	1	9.121
2014	5.108	4.595	225	1	9.929
2013	4.857	4.238	171	1	9.267

Tablica 6. Podaci o stanju fonda AVE odjela Gradske knjižnice Ante Kovačića u Zaprešiću

Posudba

Gradska knjižnica Ante Kovačića je glavna i jedina knjižnica u gradu Zaprešiću. Grad Zaprešić ima približno 25.000 u užem i oko 55.000 stanovnika u širem okruženju. AVE odjel Knjižnice je kao i sama Knjižnica tradicionalno važno kulturno i zabavno središte njegovih građana. Tijekom godine organizira brojne aktivnosti i posuđuje atraktivnu i zanimljivu građu. Korisnici prosječno godišnje posuđuju približno 15.000 jedinica građe ukupno. Primijeti se lagani pad posudbe u odnosu na 2013. i 2014. godinu te se zatim stabilizira. Najviše se posuđuje AV građa odnosno filmska građa kako je vidljivo u *Tablici 7*. Godine 2017. kupnjom 1.122 igračke⁸⁰ oformljena je igroteka u sklopu Odjela za djecu gdje ih roditelji mogu i posuđivati. Tijekom 2017. godine posuđeno je 1.195 jedinica te građe.

Gradska knjižnica Ante Kovačića, Zaprešić - posudba					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	1371	11759	82	1195	14407
2016	1320	11823	199	0	13342
2015	1764	13413	174	0	15351
2014	1908	15365	212	0	17485
2013	2141	21608	382	0	24131

Tablica 7. Podaci o posudbi građe AVE odjela Gradske knjižnice Ante Kovačića u Zaprešiću

Članstvo

⁸⁰ Knjižnice grada Zagreba : Knjižnice. Knjižnica Ante Kovačića. Odjel za djecu [citirano: 2018-12-28]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjižnice/gradska-knjižnica-ante-kovacic-zapresic/odjeli-i-zbirke/odjel-za-djecu-1029/1029>

Broj aktivnih članova Knjižnice godinama se kreće oko 5.500 što je vidljivo u *Tablici 8*. Nešto je više članova starijih od 15 godina (oko 3.500), a malo manje onih do 15 godina (oko 2.000) čije članstvo ipak iz godine u godinu sve više raste. Grad Zaprešić svojim prednostima privlači mlade obitelji koje prepoznaju važnost upisa djece u knjižnicu.

Gradska knjižnica Ante Kovačića, Zaprešić - članstvo			
	15+	0-14	UKUPNO
2017	3469	2623	6092
2016	3493	2228	5721
2015	3436	2016	5452
2014	3570	1989	5559
2013	3604	1995	5599

Tablica 8. Podaci o članstvu Gradske knjižnice Ante Kovačića u Zaprešiću

7.3.3. AVM ODJEL KGZ – KNJIŽNICE TINA UJEVIĆA

Nabava

Nabava AVM građe za Knjižnicu Tina Ujevića, Knjižnicu čija mreža ima šest lokacija na području Gradske četvrti Trešnjevka pokazivala je konstantni rast prinovljenih jedinica tijekom ovog petogodišnjeg razdoblja s iznimkom blagog pada u 2017. godini iz *Tablice 9*. Taj pad je uvjetovan malim smanjenjem nabave zvučne građe.

Knjižnica Tina Ujevića - AVM odjel - nabava					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	183	210	4	3	400
2016	218	153	45	8	424
2015	158	145	0	1	304
2014	83	162	21	5	271
2013	48	57	11	5	121
	690	727	81	22	1.520

Tablica 9. Podaci o nabavi AVM odjela Knjižnice Tina Ujevića u Zagrebu

Fond

Fond AVM odjela Knjižnice Tina Ujevića je u konstantnom rastu za sve vrste građe osim multimedijalne (u tablici je prikazan kao stupac "MM") u koju spada i elektronička građa. No i fond te građa za cijeli period se kreće između 500 i 550 jedinica građe kako je vidljivo u *Tablici 10*.

Knjižnica Tina Ujevića - AVM odjel - fond					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	2.772	1.594	507	28	4.901
2016	2.589	1.384	503	22	4.498
2015	2.338	1.240	568	14	4.160
2014	2.180	1.095	579	13	3.867
2013	2.097	933	558	8	3.596

Tablica 10. Podaci o stanju fonda AVM odjela knjižnice Tina Ujevića u Zagrebu

Posudba

Posudba građe u AVM odjelu Knjižnice Tina Ujevića se u zadnje tri godine petogodišnjeg analiziranog razdoblja (2015. - 2017.) smanjila za približno dvije tisuće jedinica godišnje kako se i vidi iz statističkih podataka u *Tablici 11*.

Knjižnica Tina Ujevića - AVM odjel - posudba					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	658	2099	116	0	4890
2016	1115	2362	148	0	5641
2015	1354	3214	215	0	6798
2014	1324	2557	328	0	6223
2013	1584	2974	314	0	6885

Tablica 11. Podaci o posudbi građe AV odjela Knjižnice Tina Ujevića u Zagrebu

Članstvo

Knjižnica Tina Ujevića djeluje na velikom zapadnom području Grada Zagreba, Trešnjevci. Kao što je već spomenuto, šest ogranaka okuplja članstvo od 26.000-29.000 građana Grada Zagreba. Porast ukupnog članstva je konstantan kroz cijelo ovo razdoblje, ali se može opaziti da je članova starijih od 15 godina starosti najmanje upisano 2017. godine i to za oko 1000 nego prošlih godina kako je i vidljivo iz *Tablice 12*. Nešto je veći postotak članova starijih od 15 godina, iako je u padu od 2013. godine, ali je respektabilan podatak o porastu upisa djece do 14 godina od 2013. do 2017. godine za oko 3.000 koji je u konstantnom rastu. Najbolja upisna godina za članove do 14 godina je 2017.

Knjižnica Tina Ujevića - članstvo			
	15+	0-14	UKUPNO
2017	17450	11281	28731
2016	18377	9172	27549
2015	18453	8433	26886
2014	18359	8001	26360
2013	18436	7713	26149

Tablica 12. Podaci o članstvu Knjižnice Tina Ujevića u Zagrebu

7.3.4. ODJEL AUDIOVIZUALNE GRAĐE I MULTIMEDIJE KGZ – KNJIŽNICE AUGUSTA CESARCA

Nabava

Knjižnica Augusta Cesarca bilježi konstantan rast fonda AV građe osim u 2017. gdje je zabilježen pad od 126 jedinica građe što je vidljivo u ukupno nabavljenoj građi u *Tablici 13*. U nešto većem broju se nabavlja zvučna a odmah nakon nje audiovizualna građa (filmska).

Knjižnica Augusta Cesarca - AVM odjel - nabava					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	297	163	17	0	477
2016	341	254	3	5	603
2015	251	338	0	0	589
2014	146	418	0	0	564
2013	198	139	12	4	353
	1.233	1.312	32	9	2.586

Tablica 13. Podaci o nabavi građe AVM odjela Knjižnice Augusta Cesarca u Zagrebu

Fond

Vidljivo je da se fond AVM odjela konstantno povećava kroz izvještajno razdoblje. Najviše ima zvučne građe, zatim audiovizualne dok se multimedijalna (MM) građa koristi isključivo za animacijske aktivnosti unutar same Knjižnice. Njen fond je konstantan i iznosi približno 360 jedinica kroz cijelo ovo razdoblje što je i vidljivo iz *Tablice 14*.

Knjižnica Augusta Cesarca - AVM odjel - fond					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	5.864	1.705	309	14	7.892
2016	5.569	1.562	367	14	7.512
2015	5.232	1.325	365	9	6.931
2014	5.027	1.003	366	9	6.405
2013	4.881	591	366	9	5.847

Tablica 14. Podaci o stanju fonda AVM odjela Knjižnice Augusta Cesarca u Zagrebu

Posudba

Fluktuacija posudbe na primjeru ove Knjižnice iznimno je zanimljiva. Prve godine analiziranog perioda (2013.), najveća je posudba zvučne građe. Godine 2014. gotovo se izjednačuje posudba zvučne i audiovizualne građe da bi od 2015. godine dominaciju preuzela posudba audiovizualne građe. Posljednje godine analiziranog perioda (2017.), razina posudbe audiovizualne građe skoro je jednaka posudbi zvučne građe u prvoj godini (2013.) tj. oko 8400 jedinica građe kako je i vidljivo u *Tablici 15*.

Knjižnica Augusta Cesarca - AVM odjel - posudba					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	3629	8374	8	9	12020
2016	5029	8092	2	11	13134
2015	4406	6975	15	9	11405
2014	5120	5418	0	2	10540
2013	8430	4741	23	4	13198

Tablica 15. Podaci o posudbi AVM odjela Knjižnice Augusta Cesarca u Zagrebu

Članstvo

Knjižnica Augusta Cesarca jedna je od starijih knjižnica u mreži KGZ-a i 2018. godine je navršila 70 godina postojanja. No nakon zatvaranja stare lokacije u Maksimirskoj ulici i otvaranja nove lokacije u Šubićevoj gubi dio svojih članova, barem na neko vrijeme. Međutim novo uređeni prostor na atraktivnoj lokaciji vraća nanovo svoje članove i svake godine bilježi porast članstva sa tek manjim padom u 2016. i 2017. godini što ipak spašava osjetni porast članstva osoba do četrnaest godina i to za 566 novo upisanih za razliku od godinu ranije što je vidljivo u *Tablici 16*. Tome se može pripisati bogati izbor dječjeg fonda počevši od knjiga, dječjih igraonica koje se svakodnevno održavaju u prostoru knjižnice, dvije igrače konzole i pet računala za djecu sa

bogatim izborom računalnih igara. Također u prostoru dječjeg odjela nalazi se i veliki izbor crtića, filmova i priča za djecu koji su uvijek lako dostupni za posudbu.

Knjižnica Augusta Cesarca - članstvo			
	15+	0-14	UKUPNO
2017	8549	3715	12264
2016	8797	3149	11946
2015	9293	3344	12637
2014	9204	3167	12371
2013	8793	3075	11868

Tablica 16. Podaci o članstvu Knjižnice Augusta Cesarca u Zagrebu

7.3.5. GLAZBENI ODJEL KGZ – KNJIŽNICE DUBRAVA

Nabava

U svojih dvanaest godina postojanja glazbenog odjela, Knjižnica Dubrava najviše nabavlja zvučnu građu, sa tek osjetnim padom u 2015. godini. To se možda može pripisati povećanju nabave audiovizualne i multimedijalne građe te godine i fokusiranju na takvu vrstu građe. Već iduće 2016. godine zabilježen je najveći porast u nabavi zvučne građe (871 jedinica građe), ali i audiovizualne (117 jedinica građe), što je čini daleko najuspješnijom u ovom petogodišnjem razdoblju kao što je vidljivo u *Tablici 17*. Zanimljivo je zabilježiti kako se notna građa uopće nije nabavljala.

Knjižnica Dubrava - Glazbeni odjel - nabava					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	521	91	2	0	614
2016	871	117	1	0	989
2015	194	93	4	0	291
2014	799	64	0	0	863
2013	446	79	1	0	526
	2.831	444	8	0	3.283

Tablica 17. Podaci o nabavi građe Glazbenog odjela Knjižnice Dubrava u Zagrebu

Fond

U Knjižnici Dubrava daleko se najviše nabavlja zvučna građa stoga je ona i najzastupljenija u fondu. Porast vizualne građe je također kontinuiran i najveći porast je vidljiv u zadnje dvije godine, oko 770 jedinica građe. Zanimljivo je primijetiti kako se u 2017. godini u fondu nalazi 81

primjerak ostale (note, igračke) građe, a u prethodnih pet godina nije zabilježena nabava ni jedne jedinice takve građe kako je vidljivo u *Tablici 18*.

Knjižnica Dubrava - Glazbeni odjel - fond					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	8.503	770	56	81	9.410
2016	7.940	772	54	0	8.766
2015	7.069	655	53	0	7.777
2014	7.045	577	50	0	7.672
2013	6.246	513	50	0	6.809

Tablica 18. Podaci o stanju fonda Glazbenog odjela Knjižnice Dubrava u Zagrebu

Posudba

Kod posudbe najviše se vidi da je posuđenih jedinica zvučne građe koji je kontinuiran kroz ovo razdoblje. Međutim veliki pad posudbe zvučne i audiovizualne građe zabilježen je u 2015. godini sa oko 4.000 jedinica zvučne građe u padu za razliku od prošlih godina, dok je vizualna građa pala u posudbi za oko 200 jedinica. Nema ni posudbe multimedijalne (elektroničke) ni ostale građe. U sljedeće dvije godine posudba zvučne građe se vraća na stare brojke prijašnjih razdoblja, ali je također i zabilježen veliki porast posudbe vizualne građe za više od 1.000 jedinica, tako da je u 2016. godini zabilježena najveća sveukupna posudba sa preko 10.000 jedinica zvučne i audiovizualne građe. Podaci vidljivi u *Tablici 19*.

Knjižnica Dubrava - Glazbeni odjel - posudba					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	7431	1578	36	0	9045
2016	8592	1527	37	0	10156
2015	4589	468	0	0	5057
2014	8350	663	62	0	9075
2013	8770	660	33	0	9463

Tablica 19. Podaci o posudbi građe na Glazbenom odjelu Knjižnice Dubrava u Zagrebu

Članstvo

U članstvu Knjižnice Dubrava prednjače članovi stariji od petnaest godina. U 2016. i 2017. godini zabilježen je njihov blagi pad, ali je zabilježen porast članstva mlađih od četrnaest godina u 2016. godini za skoro 5% te za oko 7% u 2017. godini. Prema zadnjim izvještajima za 2017. godinu u *Tablici 20* vidimo da je ukupno najveći broj članova upravo u toj godini.

Knjižnica Dubrava - članstvo			
	15+	0-14	UKUPNO
2017	6922	4943	11865
2016	6696	4312	11008
2015	6776	3621	10397
2014	7318	3729	11047
2013	7434	3627	11061

Tablica 20. Podaci o članstvu Knjižnice Dubrava u Zagrebu

7.3.6. AVM ODJEL KGZ – KNJIŽNICE SILVIJA STRAHIMIRA KRANJČEVIĆA

Nabava

U Knjižnici S.S. Kranjčević od početka prikupljanja audiovizualne građe kontinuirano se i podjednako prikuplja najviše zvučna i audiovizualna građa, puno slabije multimedijalna (elektronička) građa koja od 2013. do 2017. godine broji tek 19 jedinica nabavljene građe dok se note uopće nisu nabavljale. Najveća nabava zvučne građe zabilježena je u 2015. godini kad je nabavljeno 789 jedinica građe, dok prijašnje godine nisu bile ni blizu tom broju nabave. Ujedno je te godine ostvarena i najveća nabava ukupno, te je brojala 905 jedinica građe kako je i prikazano u *Tablici 21.*

Knjižnica S. S. Kranjčevića - AVM odjel - nabava					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	83	109	2	0	194
2016	93	68	6	0	167
2015	789	115	1	0	905
2014	112	137	5	0	254
2013	287	103	5	0	395
	1.364	532	19	0	1.915

Tablica 21. Podaci o nabavi građe AVM odjela Knjižnice S.S. Kranjčevića u Zagrebu

Fond

U fondu Knjižnice najviše se nalazi broj zvučne građe i on kontinuirano raste iz godine u godinu. Audiovizualna građa također broji sve veći rast, tako da je od 2013. do 2017. godine sa 259 jedinica porasla na 671 jedinicu građe iz *Tablice 22*. Multimedijalna (elektronička) građa uglavnom iznosi 3-4% građe fonda. Zanimljivo je također primijetiti da se u 2017. godini u fondu nalazi 87 jedinica ostale građe (note, igračke), dok ista nije uopće bila nabavljena tijekom tog petogodišnjeg razdoblja što je također vidljivo iz *Tablice 22*.

Knjižnica S. S. Kranjčevića - AVM odjel - fond					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	3.392	671	135	87	4.285
2016	3.371	576	130	0	4.077
2015	3.278	508	124	0	3.910
2014	2.532	396	131	0	3.059
2013	2.420	259	126	0	2.805

Tablica 22. Podaci o stanju fonda AVM odjela

Posudba

Tijekom petogodišnjeg razdoblja najviše je posuđivana zvučna građa i to 2013. godine, dok je veliki pad bio u 2016. godini za čak 1.549 jedinica građe, što je osjetni pad. On se također odrazio i na posudbu svih ostalih jedinica građe koja je u toj godini ukupno zabilježila veliki pad za razliku od prijašnjih godina i to za otprilike 2.000 jedinica građe što se i vidi u *Tablici 23*. Posudba se popravila već u sljedećoj godini kad je audiovizualna građa daleko prednjačila u posudbi od ostalih i činila je 3.260 posuđenih jedinica građe od ukupnog posuđenog te godine. Također valja izdvojiti iz *Tablice 23* da je u 2014. i 2015. godini zabilježena i velika posudba multimedijalne (elektroničke) građe i iznosila je preko 300 jedinica građe.

Knjižnica S. S. Kranjčevića - AVM odjel - posudba					
	zvučna	av	mm	ostalo	ukupno
2017	1545	3260	45	0	4850
2016	986	1874	51	0	2911
2015	2169	2068	307	0	4544
2014	1925	2788	317	0	5030
2013	2535	674	50	0	3259

Tablica 23. Podaci o posudbi građe AVM odjela Knjižnice S.S. Kranjčevića u Zagrebu

Članstvo

U članstvu prednjače članovi stariji od petnaest godina, ali ono je u kontinuiranom i blagom rastu svake godine. U 2017. godini kako je i vidljivo iz *Tablice 24* zabilježen je i veći porast članova mlađih od četrnaest godina, te sad čini 3.198 članova od ukupnih 8.223 člana u Knjižnici.

Knjižnica S. S. Kranjčevića - članstvo			
	15+	0-14	UKUPNO
2017	5025	3198	8223
2016	5338	2616	7954
2015	5270	2628	7898
2014	5243	2439	7682
2013	5238	2288	7526

Tablica 24. Podaci o članstvu Knjižnice S.S. Kranjčevića u Zagrebu

7.3.7. ANALIZA POSUDBE PREMA VRSTAMA GRAĐE

Zvučna građa

U ukupnoj analizi posuđene zvučne građe iz *Tablice 25.*, vidljivo je da je najveći broj građe posuđen u 2013. godini sa preko 72.000 jedinica od čega naravno prednjači Gradska knjižnica (GK) kao prva osnovana i najveća sa preko 48.000 jedinica posuđene građe. U 2014. godini Gradska knjižnica je ostvarila 45.244 posuđenih jedinica zvučne građe od ukupno 63.871 jedinica od svih knjižnica na kojima se vrši istraživanje. Druge dvije knjižnice koje su blizu jedna drugoj po posudbi zvučne građe u 2013. godini su Knjižnica Dubrava (DU) i Knjižnica Augusta Cesarca (AC) sa 8.770 odnosno 8.430 posuđenih jedinica zvučne građe. Knjižnica Dubrava je nastavila visok trend u posudbi te vrste građe u cijelom petogodišnjem razdoblju istraživanja gdje se jedino u 2015. godini bilježi osjetni pad. Knjižnica Tina Ujevića (TU) je osjetila najveći pad u posudbi u 2017. godini za više od 400 jedinica građe od godine ranije. Kontinuitet posudbe Knjižnice S.S. Kranjčevića (SSK) varira iz godine u godinu, a najveći je pad u 2016. godini sa samo 986 posuđenih jedinica zvučne građe i to je čini najslabijom po posudbi te građe od svih knjižnica u svim godinama ovog istraživanja. Knjižnica Ante Kovačića (AK) u Zaprešiću ima kontinuirani broj posudbe premda u osjetnom padu za 2016. i 2017. godinu. Ukupna posudba je u padu u svim knjižnicama, a on je najviše vidljiv u prijelazu od 2014. do 2015. godine.

Ukupno zvučna građa - posudba							
	GK	TU	AC	SSK	DU	AK	ukupno
2017	19298	658	3629	1545	7431	1371	33.932
2016	23498	1115	5029	986	8592	1320	40.540
2015	25112	1354	4406	2169	4589	1764	39.394
2014	45244	1324	5120	1925	8350	1908	63.871
2013	48606	1584	8430	2535	8770	2141	72.066

Tablica 25. Ukupna posudba zvučne građe Gradske knjižnice Zagreb, Knjižnice Tina Ujevića, Knjižnice Augusta Cesarca, Knjižnice S.S. Kranjčevića, Knjižnice Dubrava i Gradske knjižnice Ante Kovačića u Zaprešiću

Audiovizualna građa

U posudbi audiovizualne građe iz *Tablice 26* opet daleko prednjači Gradska knjižnica (GK) kroz cijelo petogodišnje razdoblje. Što se tiče ostalih knjižnica, najviše takve vrste građe je posuđeno u Knjižnici Ante Kovačića u Zaprešiću (AK) i ona čini 11.759 jedinica građe posuđenih od ukupno 46.250 jedinica posuđenog fonda audiovizualne građe u ovom petogodišnjem razdoblju od svih šest knjižnica koje se obrađuju u ovom istraživanju. U tablici je vidljivo kako je najviše građe posuđeno 2013. godine i to 81.023 primjeraka građe. Svake je sljedeće godine zabilježen kontinuirani pad u posudbi da bi 2017. godine bio manji od 2013. godine za 34.773 jedinice posuđene građe.

Ukupno audiovizualna građa - posudba							
	GK	TU	AC	SSK	DU	AK	ukupno
2.017	19180	2099	8374	3260	1578	11759	46.250
2.016	23531	2362	8092	1874	1527	11823	49.209
2.015	29726	3214	6975	2068	468	13413	55.864
2.014	39757	2557	5418	2788	663	15365	66.548
2.013	50366	2974	4741	674	660	21608	81.023

Tablica 26. Ukupna posudba audiovizualne građe Gradske knjižnice Zagreb, Knjižnice Tina Ujevića, Knjižnice Augusta Cesarca, Knjižnice S.S. Kranjčevića, Knjižnice Dubrava i Gradske knjižnice Ante Kovačića u Zaprešiću

Multimedijalna građa

Kod posudbe multimedijalne građe iz *Tablice 27*, najveći rast je zabilježen od 2014. do 2015. godine kada se ta vrsta građe najviše posuđivala u većini od prikazanih šest knjižnica, te je vrhunac posudbe doživjela u 2015. godini u kojoj se posudilo 1.236 jedinica te vrste građe. Nakon toga

uslijedio je ponovno veći pad u posudbi u kojem je Gradska knjižnica (GK) zadržala ipak veliki postotak posudbe od ostalih knjižnica. Posuđeno je 546 jedinica građe u 2017. godini.

Ukupno multimedijalna građa - posudba							
	GK	TU	AC	SSK	DU	AK	ukupno
2017	546	116	8	45	36	82	833
2016	405	148	2	51	37	199	842
2015	525	215	15	307	0	174	1.236
2014	24	328	0	317	62	212	943
2013	92	314	23	50	33	382	894

Tablica 27. Ukupna posudba multimedijalne građe Gradske knjižnice Zagreb, Knjižnice Tina Ujevića, Knjižnice Augusta Cesarca, Knjižnice S.S. Kranjčevića, Knjižnice Dubrava i Gradske knjižnice Ante Kovačića u Zaprešiću

Ostala građa (notna i igračke)

Kod posudbe *ostale* građe iz *Tablice 28* spadaju note i igračke tako da je teško ocijeniti koliko je čega točno posuđeno. Notne građe ima daleko najviše u Gradskoj knjižnici (GK) koja ima istaknuti Glazbeni odjel tako da je ona nemjerljiva sa ostalima. Nešto posuđenih primjeraka je bilo još jedino u Knjižnici Augusta Cesarca (AC) koja nema posudbu igračaka i u Knjižnici Ante Kovačića (AK) koja je od cijelog petogodišnjeg razdoblja istraživanja jedino u 2017. godini zabilježila veliku posudbu igračaka od 1.195 primjeraka.

Ukupno ostala građa - posudba							
	GK	TU	AC	SSK	DU	AK	ukupno
2017	1680	0	9	0	0	1195	2.884
2016	1989	0	11	0	0	0	2.000
2015	2041	0	9	0	0	0	2.050
2014	3418	0	2	0	0	0	3.420
2013	2961	0	4	0	0	0	2.965

Tablica 28. Ukupna posudba ostale građe Gradske knjižnice Zagreb, Knjižnice Tina Ujevića, Knjižnice Augusta Cesarca, Knjižnice S.S. Kranjčevića, Knjižnice Dubrava i Gradske knjižnice Ante Kovačića u Zaprešiću

8. ZAKLJUČAK

Nakon provedenog istraživanja koje se baziralo na analizi petogodišnjeg razdoblja šest knjižnica KGZ-a koje imaju najveće i najstarije AV odjele može se zaključiti da i dalje postoji zainteresiranost korisnika za posudbom AVME građe. Iz statističkih pokazatelja nabave odabranih knjižnica vidljivo je da se u svim obuhvaćenim knjižnicama najviše nabavlja zvučna i audiovizualna građa. Ove dvije vrste građe u svim knjižnicama čine većinu fonda AV odjela. Te su vrste građe također najviše tražene i najviše se posuđuju. Općom pristupačnošću interneta i suvremenih mrežnih usluga kao što su YouTube, Vimeo, Peer-To-Peer, Torrent i mnoge druge streaming usluge na zahtjev kroz ovo petogodišnje razdoblje evidentno je da zainteresiranost za glazbenu građu stagnira dok kod audiovizualne (filmovi) malo raste. Sveukupna je posudba u ukupnom omjeru i jedne i druge vrste građe lagano u padu. Razlog tome možemo sagledati u činjenici da je glazbenu građu moguće relativno jednostavno komprimirati u formate koji su veličinom manji i time lakše i dostupniji za preuzimanje s interneta bez većeg i osjetnijeg gubitka kvalitete. Audiovizualna građa tj. filmovi su s druge strane kompliciraniji za kvalitetno komprimiranje jer sadrže i zvuk i sliku. Također, taj proces dekodiranja i ponovnog kodiranja traje znatno duže i u njemu se evidentno gubi dio izvorne kvalitete. Suvremeni uređaji za reprodukciju video materijala te ekrani visoke rezolucije i velikih dijagonala zahtijevaju izuzetno kvalitetne zapise da bi se u njihovom prikazivanju potpuno uživalo. Takvi su formati i mediji prilično veliki i zahtjevni. Tako da je manipulacija njima putem interneta puno zahtjevnija i teža od audio zapisa. Vjerojatno je to razlog zašto je posudba audiovizualne građe u manjem padu u odnosu na posudbu glazbene građe.

Što se tiče članstva, važno je napomenuti da se ono odnosi na sveukupno aktivno članstvo određene mreže knjižnica unutar mreže KGZ-a. To nije članstvo jedne knjižnice. Neke mreže kao na primjer mreža Knjižnica Tina Ujevića ili mreža Knjižnica Novi Zagreb sastoje se od šest knjižnica, a mreža Knjižnica Vladimira Nazora od čak jedanaest knjižnica. Podatak o broju članova pojedinog AV odjela nije moguće izdvojiti iz statistike.

Iz korištenih podataka vidljivo je da su u svim analiziranim knjižnicama članovi stariji od petnaest godina upisani u većem postotku. Gradska knjižnica ima najveći broj odraslih članova u odnosu na djecu što je i razumljivo zbog lokacije u centru. U ostalim knjižnicama taj omjer je ipak nešto povoljniji za djecu i iznosi otprilike 60-70% članova starijih od petnaest godina. Važno je također napomenuti da je broj članova mlađih od četrnaest godina iz godine u godinu u porastu. Tome ide u prilog odluka Knjižnica Grada Zagreba u suglasnosti sa Gradom Zagrebom kao

osnivačem, da se od 2017. godine djeca do petnaeste godine starosti s prebivalištem u Zagrebu i Zaprešiću upisuju i obnavljaju članarinu besplatno. Takvom odlukom ne samo da se povećao ukupan broj članova, nego se automatski povećala i ukupna posudba građe. Djecu se također potiče da budu aktivni članovi knjižnice od najranije dobi i da sudjeluju u svim njezinim događanjima. Što se tiče nabave i posudbe multimedije, tu je situacija ponešto kompliciranija od glazbene i audiovizualne građe. Nabava multimedije odvija se u okvirima potreba pedagoško-animacijskih aktivnosti. Zbog specifičnosti licenciranja, većina te građe se ne smije posuđivati. Računalni softver i igre zahtijevaju instalaciju na jednu jedinu radnu stanicu. Takvu građu nije moguće posuđivati jer bi se već prvom posudbom i korištenjem iskoristilo to pravo. Zato se navedena građa koristi isključivo u prostorima knjižnica na kompjutorskim igraonicama. Slična je situacija i kod edukativnog multimedijalnog softvera. Iz ovog je razloga u statističkim podacima malen broj posudbi navedene građe. Što se tiče ostale građe, u toj se rubrici nalazi zbroj nekoliko različitih vrsta građe. Uz notnu građu koja nas zanima za ovo istraživanje, ovdje se nalazi i podatak o nabavi i posudbi igračaka. No, to se odnosi samo na neke knjižnice koje imaju igroteku. U našem su to slučaju Gradska knjižnica Zagreb i Gradska knjižnica Ante Kovačića Zaprešić koja je navedenu građu počela nabavljati i posuđivati 2017.

Moderno doba u kojem živimo obilježeno je brzinom života i manjkom vremena. Hoćemo li moći vratiti korisnike u knjižnice i ponovno ih zainteresirati za AVME zbirke sve je aktualnije pitanje. Strogim provođenjem autorskih prava nad nelegalnim internetskim uslugama vjerojatno bi vratilo dio popularnosti knjižničnih zbirki jednako kao i buđenje svijesti o nelegalnim aktivnostima kod korisnika. Drugi dio popularnosti možemo vratiti ponudom zanimljivih usluga, nabavom atraktivnih izdanja, noviteta, pravilnom selekcijom građe i svakodnevnom komunikacijom s postojećim korisnicima kao i privlačenjem novih potencijalnih korisnika kako mlađe tako i starije populacije. To je dugotrajan proces koji se ne dešava preko noći. No savjesnim i marljivim radom knjižničari trebaju oslušivati i promatrati želje i potrebe korisnika. Uvijek moraju biti u korak s vremenom u kojem se nalaze kako bi svojim uslugama u potpunosti zadovoljile korisnička potraživanja.

9. LITERATURA

1. Blue-ray.com [citirano: 2018-11-26]. Dostupno na: <https://www.blu-ray.com/info/>
2. Canić, L.; A. Stipčević; J. Živković. Priručnik za uređenje diskoteka. Zagreb : Savez ustanova i organizacija za širenje knjige SRH, 1964.
3. Cej, V.; K. Giunio; T. Silić. RFID tehnologija u Knjižnicama grada Zagreba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 56, 3(2013).
4. Cej, V.; T. Grašić-Kvesić; T. Silić. Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa : istraživanje učestalosti korištenja. // Vjesnik Bibliotekara Hrvatske. 56, 4(2013).
5. Giunio, Kluk; Tomislav Silić. Digitalizacija zvučnih zapisa glazbenih zbirki i izrada audio kataloga Knjižnica grada Zagreba. // Audiovizualna građa i nasljeđe : zbornik radova / uredila Sanja Vukasović-Rogač ; [prijevodi Iva Šrot, Danka Hajsig]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2010.
6. Godišnje izvješće o radu za 2017. godinu Narodne knjižnice "Petar Preradović" Bjelovar [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: http://www.knjiznica-bjelovar.hr/dokumenti/IZVJE%C5%A0%C4%86E_O_RADU_2017.pdf
7. Godišnje izvješće za 2017. godinu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <https://www.gskos.unios.hr/wp-content/uploads/2018/11/gigisko2017-final.pdf>
8. Godišnje izvješće za 2017. godinu Gradske knjižnice "Ivan Goran Kovačić" Karlovac [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <http://www.gkka.hr/wp-content/uploads/2018/03/IZVJE%C5%A0%C4%86E-ZA-2017.-GKKA-kona%C4%8Dno-s-potpisom.pdf>
9. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek. Povijest [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/povijest-knjiznice-2/>
10. Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac. Povijest knjižnice [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <http://www.gkka.hr/povijest-knjiznice/>
11. Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci. Povijest [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: <http://knjiznice.nsk.hr/vinkovci/o-knjiznici-2/povijest/>
12. Hajsig, Danka. Nekonjižna građa u Medioteci Gradske knjižnice u Zagrebu. // Knjižnica i mediji: zbornik. / priredili Ranka Javor...[et al.]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2006.
13. Hebrang Grgić, I. Časopisi i znanstvena komunikacija. Zagreb : Naklada Ljevak, 2016.

14. Horvat, Aleksandra; Danijela Živković. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2009.
15. Hrvatsko knjižničarsko društvo : Novosti [citirano: 2018-09-27]. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/304>
16. ISBD : Međunarodni standardni bibliografski opis / preporučila Skupina za pregled ISBD-a ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela i predgovor napisala Ana Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.
17. Juričić, Vedrana. Vodič kroz glazbene knjižnice i zbirke Zagreba. Zagreb : Hrvatsko muzikološko društvo : Hrvatsko bibliotekarsko društvo : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti : Odsjek za povijest hrvatske glazbe, 1997.
18. Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998.
19. Klarin, Sofija. Definicije i nazivlje elektroničke građe: s pregledom nazivlja u Vjesniku bibliotekara Hrvatske. // Vjesnik Bibliotekara Hrvatske. 50, 4(2007).
20. Knjižnice grada Zagreba. Zagreb : KGZ [2018]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr>
21. Leksikon radija i televizije [citirano: 2018-11-26]. Dostupno na: <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/pretraga/>
22. Lugić, Vedrana; Dubravka Katić. Stručna obrada neknjižne građe u Gradskoj knjižnici i čitaonici Vinkovci. // Knjižnice u procjepu: zbornik radova. / uredila Dunja Holcer. Sisak : Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2014.
23. Mihalić, T. Knjižnice, glazba i digitalno okruženje : vidovi zaštite i korištenja u odnosu na autorska i srodna prava. // Vjesnik Bibliotekara Hrvatske. 57, 4(2014).
24. Narodna knjižnica "Petar Preradović" Bjelovar. Povijest [citirano: 2018-12-05]. Dostupno na: http://www.knjiznica-bjelovar.hr/index.php/o_nama/povijest/
25. Royan, B.; Cremer, M.; et ali. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.
26. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj [citirano: 2018-12-21]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html
27. Stipčević, A. O diskotekama u bibliotekama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 7, 1/2(1962).

28. Štefančić, Silko. Knjižnica za mlade na multimedijalan način. // Knjižnica i mediji: zbornik. / priredili Ranka Javor...[et al.]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2006.
29. Tadić, Katica. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994.
30. Vukasović-Rogač, S. Glazbeni odjel. // Upute za poslovanje narodnih knjižnica / uredila Aleksandra Malnar ; [autorice priloga Nada Gomerčić ... et al.]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996.
31. Vukasović-Rogač, Sanja. Audiovizualna građa u knjižnicama: Knjižnice grada Zagreba danas. // Audiovizualna građa i nasljeđe : zbornik radova. / uredila Sanja Vukasović-Rogač. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2010.

AUDIOVIZUALNI ODJELI I ZBIRKE U NARODNIM KNJIŽNICAMA: PRIMJER KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA

AUDIOVISUAL DEPARTMENTS AND COLLECTIONS IN PUBLIC LIBRARIES: EXAMPLES OF THE ZAGREB CITY LIBRARIES

SAŽETAK

U radu je obrađen povijesni pregled glazbenih zbirki koje su se kao preteče knjižničnih zbirki zvučne i audiovizualne građe počele osnivati još u 19. stoljeću. Uz zbirke glazbene građe u svijetu i Hrvatskoj, rad obuhvaća i kronologiju glazbenih zbirki knjižnica raznih institucija u Gradu Zagrebu. One su često bile zatvorenog tipa i specijalne namjene. Sadržavale su ili još sadrže bogat opus glazbene građe. Poseban naglasak u radu dan je razvoju glazbenih, audiovizualnih i multimedijalnih zbirki u hrvatskim narodnim knjižnicama s naglaskom na mrežu Knjižnica grada Zagreba. Rad govori o funkciji i ustrojstvu tih odjela, njihovoj različitosti, organizaciji rada, zaštiti autorskih i srodnih prava, digitalizaciji i reprodukciji građe. Dio rada posvećen je prostorima, opremi, djelatnicima i njihovu radu s korisnicima. U istraživačkom djelu rada obrađuje se šest Knjižnica KGZ-a koje imaju najveće audiovizualne i multimedijalne odjele kroz pet segmenata rada u periodu od pet godina. Te se Knjižnice ističu po najbogatijoj povijesti, veličini fonda,

frekvenciji posudbe, broju članova i opsegu nabave glazbene i audiovizualne građe. U zaključku se problematiziraju neki od izazova kojima se suvremeni glazbeni i AV odjeli suočavaju.

Ključne riječi: narodna knjižnica, glazbeni odjel, AV odjel, glazbena zbirka, Knjižnice grada Zagreba

SUMMARY

The work presents historical review of the first musical collections in the world and in the Croatia, which, as the foremost of libraries collections of audio visual materials, started to be founded in the 19th century. With the collection of music materials in the world and in Croatia, the work also includes the chronology of music collections of libraries of the various institutions in the City of Zagreb. They were often closed type and with special purpose. They had or still have a rich collection of musical materials. Special emphasis is given to the development of musical, audiovisual and multimedia collections in Croatian public libraries with an emphasis on the network of the Zagreb City Libraries. The work also deals with the function and organization of these departments, their diversity, organization of work, copyright protection and related rights, digitalization and reproduction of materials. Part of the work is dedicated to the space and equipment and work with the customers. The research work covers six libraries of the Zagreb City Libraries, which have the largest audiovisual and multimedia departments, covering five segments of work over a period of five years. These Libraries stand out for the richest history, collection size, frequency of borrowing, membership and acquisition of musical and audiovisual materials. The conclusion elaborates about some of the challenges that modern musical and audiovisual departments are faced.

Key words: public library, music department, AV department, music collection, Zagreb City Libraries